

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2017-2018

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Šárka Žohová

Žena mezi tradicí a trhem

Praha 2018

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Radomír Havlík, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2017-2018

BACHELOR THESIS

Šárka Žohová

Woman between tradition and market

Prague 2018

**The Bachelor Thesis Work Supervisor: doc. PhDr. Radomír
Havlík, CSc.**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval(a) samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal(a), v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 5. 3. 2018

Šárka Žohová

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce doc. PhDr. Radomíru Havlíkovi, CSc. za velmi podmětné připomínky.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá pracovními a osobními životy žen v České republice. Závěrečná práce je rozdělena do dvou částí.

Teoretická část obsahuje vzdělanostní skladbu, profesní orientaci a jejich místo na trhu práce, sociologické a ekonomické souvislosti trhu práce z pohledu gender v historickém pohledu a současnosti, a specifika vybraných skupin (ženy – učitelky, lékařky, vědkyně, političky, podnikatelky).

Praktická část se skládá z kvantitativního výzkumu, který by na základě odpovědí 133 respondentek měl být schopen ověřit stanovené hypotézy a odpovědět na otázku: Jak se žije pracujícím ženám, jež zároveň pokračují ve vzdělávání, nebo se z různých důvodů rozhodly vzdělání si doplnit.

Klíčová slova

Dívky, domácnost, gender, muži, partner(ství), práce, role, společnost, trh, vzdělání, zaměstnání, ženy.

Annotation

This bachelor thesis deals with professional and personal lives of women in the Czech Republic. The final thesis is divided into two parts.

The theoretical part contains level of education, professional orientation and their place in the labor market, sociological and economic connections of the labor market from the point of view of gender in the historical and contemporary perspective, and some specifics of the selected groups (women – teachers, doctors, scientists, politicians, entrepreneurs).

The practical part consists of the quantitative research which is based on answers of 133 respondents and should be able to verify the pre-set hypotheses and answer the question: What is the life of women who work and study at the same time or have decided to further their education.

Keywords

Education, gender, girls, household, job, market, men, partner(ship), roles, society, woman, work.

ÚVOD.....	9
1 VZDĚLANOSTNÍ SKLADBA A PROFESNÍ ORIENTACE ŽEN A JEJICH MÍSTO NA TRHU PRÁCE.....	10
1.1 Počátky ženského vzdělávání	10
1.1.1 Počátky ženského vzdělávání u nás	11
1.2 Současný stav ženského vzdělávání	12
1.3 Ženy na pracovním trhu	13
1.3.1 Profesní orientace žen	13
1.3.2 Diskriminace žen na pracovním trhu	15
2 SOCIOLOGICKÉ A EKONOMICKÉ SOUVISLOSTI TRHU PRÁCE Z POHLEDU GENDER.....	17
2.1 Nezaměstnanost žen.....	17
2.1.1 Žena mezi rodinou a trhem	17
2.1.2 Žena mezi domácností a trhem	19
2.2 Rozvody manželství.....	21
2.2.1 Žena mezi partnerstvím a trhem.....	21
2.3 Bezdětnost českých žen	22
2.3.1 Žena mezi mateřstvím a trhem.....	22
3 SPECIFIKA VYBRANÝCH SKUPIN.....	25
3.1 Ženy učitelky	25
3.2 Ženy lékařky	27
3.3 Ženy vědkyně.....	28
3.4 Ženy političky	30
3.5 Ženy podnikatelky	33
4 PRAKTICKÁ ČÁST	36
4.1 Vymezení výzkumného cíle(ů).....	36
4.2 Otázky a hypotézy	36
4.3 Výzkumný vzorek.....	37
4.4 Výzkumná metodika	38
4.5 Časová organizace výzkumu podle jeho fáze	39
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	40

5.1	Intepretace a diskuse výsledků	57
5.2	Závěry výzkumu	61
ZÁVĚR		62
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....		64
SEZNAM ZKRATEK		67
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ		68
SEZNAM PŘÍLOH.....		70

ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je popsat a následně porovnat zázemí žen, které se rozhodly pro studium v 18. a 19. století s těmi dnešními. Vymezit „překážky“, kterým musí ženy během přípravy a výkonu svého povolání čelit a popřípadě do jaké míry tyto překážky ovlivňují jejich profesní orientaci, reprodukční chování aj.

První kapitola by se měla týkat tématu, který je dle mého, základním kamenem této problematiky, tudíž vzdělávání žen, doplnit by ji měla podkapitoly o profesní orientaci žen a diskriminaci žen na pracovním trhu. Fenomén vzdělání žen, by se měl ale vyskytovat napříč celou prací, a to jak z historického, tak současného pohledu.

Zatímco v druhé kapitole bych se ráda zabírala trendy uspořádání rodinného a pracovního života, které v současnosti v České republice převládají a jež zásadně ovlivňují participaci žen na pracovním trhu. Opírat se zde budu především o nejaktuálnější data Českého sociologického ústavu. Konkrétně o výzkum „Proměny“, který probíhal v roce 2005.

Poslední, třetí kapitolu teoretické části bych nakonec chtěla vyhradit pěti konkrétním profesím, ve kterých se ženy více či méně úspěšně etablovaly. Pro tento účel jsem vybrala profese, které dnes podlehly či podléhají feminizaci: učitelkou a lékařskou, a naopak profese, které jsou stále maskulinní: vědeckou, politickou a podnikatelskou. Každá z těchto podkapitol by měla být nejen zmapováním současné situace, ale také vzhledem do dob dávno minulých, jenž nám lépe může pochopit současný stav.

Praktická část by měla samozřejmě doplnit část teoretickou, a to o zmiňované porovnání vzdělaných žen v 18. a 19. století s těmi dnešními. Praktická část by tedy měla analyzovat pracovní i rodinný život dnešních žen-vysokošolaček a zodpovědět na otázky, které vyplynou z části teoretické.

1 VZDĚLANOSTNÍ SKLADBA A PROFESNÍ ORIENTACE ŽEN A JEJICH MÍSTO NA TRHU PRÁCE

1.1 POČÁTKY ŽENSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

„Je potřeba, aby ženy byly vzdělávány, poněvadž je to spravedlivé, poněvadž obě pohlaví mají stejné právo na vzdělání“, tak pravil před 100 lety slavný myslitel francouzský Condorcet, a výrok jeho doplnil Josef de Maistre slovy: „Ženy nejsou nijak odsouzeny k prostřednosti, mohou dokonce chtít vyniknouti, ale vyniknouti jako ženy.“ „Oba výroky organicky se doplňují a ukazují nám ve svém sloučení správné hledisko na otázku ženského vzdělání vůbec.“ (Drtina 1905, s. 6)

Cesta k ženskému vzdělávání však byla dlouhá, předcházelo jí mnoho hospodářských i politických událostí a zdaleka se všech zemích nevyvíjela stejně. Někdy se pojí se jmény téměř neznámými a jindy s osobnostmi chronicky známými. Mezi těmi známými můžeme uvést například J. A. Komenského či Martina Luthera. Nejčastěji se však otázka ženské vzdělanosti vyskytovala ve francouzské literatuře a je přirozenou součástí emancipace žen. (Drtina 1905, s. 9–10)

Žena byla ve středověku majetkem muže. Vždyť i slovo la familia – rodina, v překladu mimo jiné znamená i otrok/sluha. (Pavlík 2005 s. 23) Ale dlouhá doba, než byl muž, zvláště pak muž z vyšších vrstev schopen a ochoten přemýšlet nad založením rodiny, a také stále zdražování životních nákladů – typické pro novověk, přineslo touhu žen seberealizovat se i v jiných oblastech života, než být pouze manželkou a matkou. (Drtina 1905, s. 12–13)

Věci se však daly do pohybu až díky velké francouzské revoluci. Dívky se v evropských katolických zemích vzdělávaly především v kláštrech. Tudíž se vzdělávaly spíše pro život za zdmi kláštera, nikoliv pro ten skutečný mimo něj. Zatímco v Americe byla situace zcela odlišná. Kolejní internáty připomínaly spíše alej tvořenou ze samých vil v malebném prostředí, nezdálo se, že by byly daleko velkých měst a rodinou atmosférou. A co víc, první pokus o koedukované – smíšené školství vznikl právě zde a množství koedukovaných zařízení stoupl od roku 1870 do roku 1898 téměř o 40 %.

Mimo to zde stoupal spíše počet studujících dívek než chlapců a za osm let provozu tento rozdíl tvořil 35,4 %. Nepotvrdily se tak obavy, že dívky vzhledem ke své biologické povaze a citovému založení, studium nezvládnou. Naopak, často dosahovaly větších studijních úspěchů, než jejich mužští spolužáci.

Pokud bychom hledali nejstarší koedukační zařízení v Evropě, našli bychom ho ve Švédsku. Následovaly severské země jako Finsko, Norsko, Dánsko, dále pak anglosaské a protestantské země jako Švýcarsko, Holandsko, dále pak Anglie, Německo a Švýcarsko. V katolickém Prusku bylo smíšené vzdělávání považováno za zcela nepřípustné. Co se týče zmiňované Francie, byla první zemí, která zřídila školy střední – lycea a koleje byla inspirací jak pro Německo, tak pro nás. V Německu však tyto školy vykazovaly mnohé nedostatky, například nedemokratičnost – vyhrazeny byly spíše pro dívky z vyšších vrstev a pak také jejich nesourodost – např. rozdíly v učebních osnovách. (Drtina 1905, s. 11–26)

1.1.1 POČÁTKY ŽENSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ U NÁS

Na našem území mělo samozřejmě formální vzdělání dívek a žen svůj vlastní vývoj. Dívky začaly studovat zejména díky tereziánské reformě „Schulpatent“ a to navzdory počáteční nevoli lidových vrstev obyvatelstva. V roce 1786 zde z celkového počtu 2200 triviálních škol, 36 tvořily školy dívčí. Jednou z nich byla židovská dívčí škola, kterou ve školním roce 1816-1817 (12 let po jejím založení) navštěvovalo 350 dívek. Na vesnicích stále převládal model vzdělávání na farách, kde se dívka, pokud měla štěstí, naučila vařit, vystupovat a německému jazyku.

Významu ženské vzdělávání nabylo až díky národnímu obrození. Tehdy vznikla potřeba vzdělat i ženy, jakožto vychovatelky budoucí generace vlastenců. První vyšší škola vznikla roku 1860 v Písku, o tři roky později se přidala Praha o další tři roky později Brno. Poté následovali: Hradec Králové, České Budějovice, Plzeň, Tábor a také Chrudim. Docházka na tyto školy však byla lukrativní záležitost pro dobře situované rodiny. Dívky z těchto škol byly sice dobře teoreticky vybavené, ale získané vzdělání jim neumožňovalo získat jakoukoliv kvalifikaci. Také proto na popud Marie Riegrové-Palacké vznikla roku 1865 Dívčí průmyslová škola v Praze. Ta byla zřizována ženským spolkem sv. Ludmily, kde se chudé dívky, až do jejího zániku, mimo jiné učily šít.

Zapomenout nesmíme ani na Karolinu Světlou, která roku 1871, ještě za existence Dívčí průmyslové školy v Praze, dala vzniknout dalšímu spolku, který nesl název: Ženský výrobní spolek Český a taktéž se velmi angažoval ve vzdělávání žen. Například spravoval vlastní dívčí obchodní a průmyslovou školu a vedl kurzy pro vychovatelky a ošetřovatelky. Další obdobná škola byla roku 1884 založena na žádost jiného ženského spolku – vlasteneckých a lidumilných dam. Jednalo se o Městskou dívčí průmyslovou školu (později hospodyňská), která se postupem času rozšířila i do Brna, Chrudimi, Loun, Německého Brodu a do Stěžár u Hradce Králové.

Roku 1870 taktéž vznikly dívčí pedagogia, která ovšem neměla právo veřejnosti a maturity tak dlouhou dobu absolventky musely, za všeobecné nevole, skládat na chlapeckých ústavech. Přítrž tomu měl udělat až vznik Minervy, jakožto nejstaršího soukromého dívčího gymnázia na území Rakouska-Uherska. Minerva vznikla roku 1890 jako projekt Spolku pro ženské studium Minerva. A oboje, jak spolek, tak gymnázium, měla na svědomí spisovatelka Karolina Světlá. Roku 1907 zde už ženy dokonce mohly skládat maturitní zkoušku. (Lenderová 2009, s. 206–209) Předtím jej skládaly na prestižním Akademickém gymnáziu. (Malínská 2009 s. 50) Obecně však minervistky neměly na růžích ustláno. Neměly vlastní rodiny a živily se především jako učitelky, vychovatelky a úřednice. (Lenderová 2009, s. 209) Pokud se rozhodly pro další studium na univerzitě, mohly si vybrat mezi filozofickou fakultou (od roku 1897) a lékařskou fakultou (od roku 1900). (Malínská 2009, s. 50–51)

1.2 SOUČASNÝ STAV ŽENSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělanost žen se za poledních několik desítek let velmi zlepšila. Ve věkové kategorii 55–65 let je více vysokoškolsky vzdělaných mužů, než žen. Muži tvoří 17 %, zatímco ženy jen 12 % vysokoškolsky vzdělaných. U mladší generace je však situace jiná a nejen, že obecně vysokoškoláků přibývá, nejvíce jich přibývá právě mezi ženami. Ve věkové kategorii 25–35 ženy tvoří 38 % a muži necelou čtvrtinu. Střední vzdělání má 1/3 mužů a 1/5 žen. V případě základního vzdělání, ženy již dnes muže „dohnaly“ a základním vzděláním disponuje 6%, stejně jako mužů. Kdežto ve věkové kategorii 55–65 let má základní vzdělání 18 % žen a 6 % mužů. (Aktuálně.cz, online, cit. 2017-12-01)

Podrobněji nám celou situaci reflektuje tabulka č. 1: Porovnání sčítání lidu z let 1991, 2001 a 2011.

Stupeň vzdělání	Muži			Ženy		
	1991	2001	2011	1991	2001	2011
Bez vzdělání, neuedeno	0,3	0,4	6,6	0,4	0,5	5,1
Základní vč. neukončeného	24,9	16,8	13,3	41,2	29,4	21,6
Odborné bez maturity	43,6	46,0	39,2	28,6	31,5	27,1
Maturitní včetně nástavbového	21,7	24,6	19,5	23,6	30,1	21,0
Vyšší odborné	–	1,2	3,0	–	1,3	5,1
Vysokoškolské	9,5	11,0	11,3	5,2	7,2	11,7

Zdroj: Havlík 2016, s. 71

Za povšimnutí jistě také stojí zvýšený počet žen s vyšším odborným vzděláním, který je o 4,2 vyšší, než je tomu u mužů.

1.3 ŽENY NA PRACOVNÍM TRHU

Ženy jsou čím dál vzdělanější, jaké tedy mají místo na pracovním trhu? Z historie lze usuzovat, že práce byla vždy shledávána za doménu mužů. Největší rozdíly v pohledu na mužskou a ženskou práci, zaznamenáváme během průmyslové revoluce, kdy se zemědělců postupně stávali dělníci. Na těchto pozicích byli upřednostňováni zpočátku muži. A poté samozřejmě, ženy z nižších vrstev, které si nemohly dovolit zůstat v domácnosti. Výjimku také tvořily svobodné ženy, které bydlely se svými rodiči a musely tak alespoň přispívat do rodinného rozpočtu. Tyto ženy ale byly vždy v případě krize, propouštěny jako první, protože jejich výdělek byl považován pouze jako doplňkový. (Tato „strategie“ se bohužel uplatňuje dodnes.)

Změna nastala až s příchodem II. světové války, kdy, jak víme, ženy musely zastoupit muže na všech pozicích, včetně těch fyzicky nejnáročnějších. Ale již v poválečné době se vlády vyspělých zemí snažily, aby se ženy vrátily zpět k domácnostem. Jinak tomu bylo v České republice, jako jedné z postkomunistických zemí, kde s nástupem socialismu nastolila i povinnost pracovat pro všechny.

1.3.1 PROFESNÍ ORIENTACE ŽEN

Dnes je žena, a to i v demokratické zemi, jakou se Česká republika stala, stále často v androcentrické (mužo-středním) postavení. Muž je ve středu zájmu a žena takovému

muži poskytuje podporu nebo nějakým způsobem uspokojuje jeho sexuální touhy. V prvním případě, hovoříme o androcentrické definici ženy vycházející z reprodukční a rodinné role a takováto žena vykonává pozici například sekretářky, laborantky nebo zdravotní sestřičky, kde je podřízena výše postavenému muži. V druhém případě, hovoříme o tzv. androcentrické definici ženy vycházející z její schopnosti uspokojovat muže sexuálně přímo. Jedná se o povolání prostitutky, tanečnice, striptérky, ale také nepřímě – letušky, recepční a televizní hlasatelky. (Pavlík 2007, s. 32–33)

Jaké vlivy ale zapříčiní, že se žena rozhodne být raději zdravotní sestřičkou, než například automechanikem? Volba povolání je důsledkem individuálních, sociálních a kulturních (společenských) vlivů. Individuální hodnoty představují soubor hodnot vlastností, schopností, vloh a zájmů, ale také životní historii. Vlivy sociální se přizpůsobují dle očekávání nejužšího prostředí jedince (mikroprostředí). A nakonec vlivy kulturní, jenž určuje společnost jako taková. Spadají sem hodnoty té dané společnosti, normy a kulturní vzorce. Nedílnou součástí všech těchto tří faktorů jsou genderové stereotypy. (Smetáčková 2007, s. 80)

Přestože ženy nelze, stejně jako muže, chápat jako homogenní skupinu, vlivem genderových stereotypů lze rozlišovat povolání ženská a povolání mužská. Z grafu ČSÚ z roku 2003 vyplývá, že povolání s mužskou převahou od 90 % do 5 % jsou: stavebnictví, dobývání nerostných surovin, rybolov a chov ryb, výroba a rozvod elektřiny, plynu atd., zemědělství a myslivost, lesní hospodářství, doprava skladování, pošty a telekomunikace, zpracovatelský průmysl a činnosti v oblasti nemovitostí a povolání s ženskou převahou jsou od 80 % do 52 % zdravotnictví, veterinární a sociální služby, školství, peněžnictví a pojišťovnictví, pohostinství a ubytování, obchod až po veřejnou správu, obranu a sociální zabezpečení. (Pavlík 2007, s. 35) Podobný, avšak trochu podrobnější výzkum provedlo ČSÚ také v roce 2015, výsledky byly ovšem téměř neměnné. Stavebnictví zůstává doménou mužů a zdravotnictví spolu se sociálními službami zase žen. (Aktuálně.cz, online, cit. 2017-12-01) Ale i pokud se podíváme na názory dívek a chlapců ze ZŠ a SŠ, jaké povolání jsou spíše mužské a jaké spíše ženské, zjistíme, že se dívky s chlapci velmi často shodovali. Kde se s věkem výrazně prohloubil názor, že je povolání stejně vhodné pro obě pohlaví (více mezi dívkami), bylo u: provádění lékařských operací, vedení podniku, účetnictví, zastupování

občanů v parlamentu a vyučování na VŠ. Naopak nejvíce od tohoto názoru upustili v případě hornictví. Tento názor ale však než se vzrůstem genderových stereotypů, může souviset s lepší znalostí zákoníku práce, který udává, že: „*Zaměstnankyně nesmějí být zaměstnávány pracemi pod zemí, při těžbě nerostů nebo při ražení tunelů a štol:*“ Což ale si ale lze vykládat dvojím způsobem: buďto jako opatření chránící ženu – také jako budoucí matku, anebo jako další stereotypní předpoklad, že ženy jsou fyzicky slabší a neschopné tuto práci vykonávat. Podle Mgr. Ireny Smetáčkové by bylo genderově správné, pokud bychom si nastavili výkonnostní limity, a ž z toho usuzovali, kdo se na danou pozici hodí více. Kdyby to totiž fungovalo takto, nebyli bychom svědky toho, že se v historii poměry mužů a žen v jednotlivých profesích měnil. A také se ukázalo, že daleko více než biologické rozdíly mezi mužem a ženou, byly silnější individuální rozdíly jedinců. (Smetáčková 2005, s. 60–65) Jak jinak si vysvětlit, že přestože bychom ve zdravotnictví a sociálních službách potřebovali více mužů, právě protože je zde mnohdy zapotřebí velké fyzické síly, muži se do těchto oborů příliš nehrnou. Například na 1. lékařské fakultě studuje 3x žen, což podle Miroslava Ludvíka – ředitele nemocnice v Motole, může být v případě fyzicky náročnějších oborů, jako je ortopedie či porodnictví, velký problém. Jako důvod se udává špatné nastavení, přijímacích zkoušek, které jsou nastaveny na memorování velkého množství textu a údajně tak nahrává dívkám. Ve skutečnosti však důvodu může být hned několik. Například relativně nízké finanční ohodnocení začínajících lékařů. (Aktuálně.cz, online, cit. 2017-12-01)

1.3.2 DISKRIMINACE ŽEN NA PRACOVNÍM TRHU

Jak jsem předoslala již výše, to, že ženy vydělávají obecně méně, nemusí být nutně projev diskriminace žen na pracovním trhu, ale důsledkem horizontální segregace. Tzn., že si ženy zpravidla volí hůře placená zaměstnání. Mnohé ženy ale také narážejí na bariéru zvanou skleněný strop. V tomto případě ženy během povyšování narážejí na neviditelné bariéry, které jim povýšení znemožňují, byť mohou být schopnější než často upřednostňování muži. (Pavlík 2007, s. 36) Muži tak zastávají vyšší pozice než ženy. Z hlediska EU je manažerek – že pouhých 33 % a 67 % mužů. (Český statistický úřad 2017, s. 15) Zde se ale můžeme vrátit k první kapitole, kde se píše, že manažerky – ženy

bývají často součástí dvou kariérních partnerství. Z čehož může vyplývat, že pro ženu zastávající doma tradiční roli ženy, nemusí být pozice manažerky tolik lákavá. Nicméně efekt skleněného stropu skutečně existuje a funguje. A dnes jeden z nejznámějších případů se stal v Americe. Tehdy, když byl povýšen muž na úkor své produktivnější kolegyně a účetní Ann Hopkins. Jejím mužským kolegům se zdálo málo ženská. Podle nich vykazovala příliš agresivní styl při zajišťování zakázek, nelíčila se, nenosila šperky... Tudíž se chovala a vypadala spíše jako muž, ale také byla pro muže velkou konkurencí. Soud tehdy rozhodl ve prospěch Ann Hopkins. (Pavlík 2007, s. 36) Pokud už jsou ženy ale povýšeny a vykonávají pozici manažerky, jejich hodinová mzda, je opět v rámci EU o 23 % nižší, než je tomu u mužů. (Český statistický úřad 2017, s. 16)

2 SOCIOLOGICKÉ A EKONOMICKÉ SOUVISLOSTI TRHU PRÁCE Z POHLEDU GENDER

2.1 NEZAMĚSTNANOST ŽEN

„Míra nezaměstnanosti žen je obecně výrazně vyšší (2002; 9 %) než míra nezaměstnaností mužů (5,9 %) a počet nezaměstnaných žen roste rychlejším tempem (4,6 procentních bodů mezi léty 1993 a 2002 v porovnání s 2,5 v případě mužů). Ženy také čelí vyšším mírám dlouhodobé nezaměstnanosti (4,8 % ženy, 3,0 % muži) a vyšším mírám nezaměstnanosti registrovaných uchazečů o zaměstnání (ženy 11,2 %, muži 8,7 %). *V případě nezaměstnanosti jsou ženy dále znevýhodněny ve výši hmotného zabezpečení, které je vypočítáváno na základě příjmu v posledním zaměstnání.*“ (Pavlík 2005, s. 33)

Na nezaměstnanost českých matek a jejich úbytek na trhu práce, má dopad především mateřství. Ve srovnání s jinými evropskými zeměmi, v ČR je rozdíl mezi matkami ve věku 20-50 let s malými dětmi a ženami stejně starými, avšak bezdětnými, na trhu práce nejvyšší. Je ale také pravdou, že v ČR je mateřská dovolená jedna z nejdelších. Naopak otcové s dětmi do 6 let jsou oproti svým stejně starým bezdětným kolegům ekonomicky aktivnější. (Hašková 2007, s. 97–98)

Ženy s malými dětmi jsou nejohroženější skupinou, co se (dlouhodobé) nezaměstnanosti týče. Nijak tomu nenapomáhá ani fakt, že ženy stále řadí do skupiny pracovníků s nižší kvalifikací a také se jich daleko častěji negativně dotýkají technologické a organizační změny v zaměstnání. (Havlík 2016, s. 110-114)

2.1.1 ŽENA MEZI RODINOU A TRHEM

„*Současné pracovní podmínky a formy, které vycházejí z předpokladu genderové nerovnosti ve společnosti spojenou s přísnou dělbou rodinných rolí mezi mužem a ženou, jsou v dnešní době nevyhovující.*“ (Hochschild In: Vohlídalová 2007, s. 64) Tím se myslí především to, že dnes je zcela běžné, že v rodinné (s dětmi i bez dětí) pracují oba partneři na plný úvazek a je pak na nich samotných, jak sladí pracovní a

soukromou oblast svého života. Pokud, se podíváme na průzkum, který provedl Sociologický ústav Akademie věd ČR, zjistíme, že vnímání dopadu výkonu povolání na soukromý život, je značně subjektivní:

- a) sladit pracovní i rodinné záležitosti se údajně daří spíše lidem s méně psychicky i časově náročným zaměstnáním.
- b) tento pocit má přibližně stejný počet žen jako mužů.
- c) komu se daří v práci na úkor rodiny, jsou daleko častěji muži a dále pak osoby s terciálním vzděláním.
- d) naopak ti, kteří mají kontrolu nad rodinou, a na to konto upozadují práci, jsou zejména ženy.
- e) variantu, že oběma oblastem věnují zhruba stejné množství energie, volily spíše ženy s učňovským vzděláním a dále pak muži s dokončeným základním vzděláním.
- f) nejméně se pro tuto variantu se rozhodovaly ženy se středoškolským vzděláním a muži s vysokoškolským vzděláním.
- g) a konečně mezi těmi, kteří uvedli, že se jim nedaří ani v jedné oblasti, je nejvíce osob se základním vzděláním, a naopak nejméně s vysokoškolským vzděláním, přičemž je zde patrný zvýšený výskyt žen se třemi nebo vícero dětmi.

Tyto údaje jsou velmi významným ukazatelem životní spokojenosti (a to jak profesním, tak i soukromém životě.) Nejspokojenějšími lidmi jsou osoby ze skupiny a). Naopak nejméně spokojenými lidmi se jeví osoby ze skupiny g). Pouze 11 % osob uvedlo, že jim pracovní závazky působí problémy v osobním životě, zejména jim pak způsobují nedostatek času na své blízké. Dalších 7 % uvedlo, že jim pracovní záležitosti komplikují osobní život natolik, že nemají čas na výchovu svých dětí.

V tomto výzkumu se potvrdilo, že čím náročnější zaměstnání člověk má, tím více vnímá vliv práce na osobní život jako negativní. Můžeme uvést například, podnikatelé – muže a zaměstnankyně – ženy, dále pak zaměstnanci se zvýšenou zodpovědností. I všeobecně se dá říci, že k tomuto tvrzení se se daleko více připojují muži. Ženy si totiž pravděpodobně volí zaměstnání, která budou vůči jejich rodině

„přátelštější“. Včetně žen – podnikatelek, které se do podnikatelské činnosti pouští především právě kvůli potřebě sladit svůj pracovní život s péčí o domácnost a děti. K takovému rozhodnutí může žena dospět svým vlastním úsudkem nebo vlivem vnějších okolností. Mezi těmito ženami se nejčastěji vyskytují ženy vysokoškolsky vzdělané. Starší ženy se dokonce domnívají, že výkon povolání, pozitivně ovlivňuje vztahy v rodině. Tady se ovšem předpokládá, že čím starší žena, tím také starší děti. (Vohlídalová 2007, 64–68)

2.1.2 ŽENA MEZI DOMÁCNOSTÍ A TRHEM

Mezi časem stráveným v práci a stráveným s rodinou, respektive péčí o ní, existuje přímá úměrnost. Čím více člověk stráví v zaměstnání, tím méně času a energie je schopen vložit do péče o rodinu a domácnost. Je tedy pochopitelné, že v dvoukariérovém partnerství je sladění rolí obtížnější. Někteří autoři tvrdí, že v dnešní době, a to hlavně ve vyspělých zemích, je hlavním činitelem při vymezování rolí, komunikace. Ale i navzdory této individualizaci ve vztazích, která stále probíhá, zůstávají genderové role rozděleny tradičně. Ženy jako pečovatelky starající se rodinný krb a muž jako ochránce a živitel starající se o materiální zabezpečení rodiny. Přece jen, některé věci jako socializace, genderové stereotypy a vnější strukturální omezení, přetrvávají. A zapříčiňují, že je prostor pro komunikaci při vymezování rolí, stále značně limitován. V České republice stále převládá tradiční uspořádání rolí, v 62,3 % případů spočívá hlavní díl domácích prací na ženě a jen zhruba v 5 % případů se o většinu domácích prací, starají muži. (Vohlídalová 2007 s. 71–77) Avšak nic není černobílé, ani zde, tomu není jinak. Rozdělené role tímto způsobem, tj. na instrumentální (mimo domov) a expresivní (v domácnosti) nerespektují individualitu jednotlivých rodin, kdy ženy z nižších – chudých vrstev, musely vždy tvrdě pracovat, například na polích, a nejen se starat o domácnost a děti. (Smetáčková 2007, s. 22–23) Situace se však výrazně nezměnila ani po tolika letech a ženy, byť stejně vytížené jako muži mají ve většině případů na starost také domácnost. Jediná možnost ženy, jak se vymanit zpod zodpovědnosti domácích prací je, pokud je být zároveň jediným živitelem rodiny.

Společnost, a především trh práce nepočítá s tím, co naše společnost pokládá již za zcela samozřejmé, tedy že každý z nás má právo budovat svou vlastní kariéru. Třetina

respondentů tento problém řeší tím, že si mezi sebou v páru dělí domácí práce rovným dílem. Přičemž paní na úklid není v České republice příliš rozšířená služba. Jiní, volí „moderní rozdělení rolí, jako třeba bezdětné páry a ženy s terciálním vzděláním. Ale i bezdětné páry, kde zpočátku fungovalo, „moderní“ rozdělení rolí, se jednou stanou rodiči, a poté se situace obrátí opět v neprospěch ženy.

Výzkum dokonce vymezil konkrétní zaměstnání, která upřednostňují tradiční rozdělení rolí, jsou jimi:

- vedoucí a řídící pracovníci
- řemeslníci
- obsluha strojů

Z pohledu gender, jsou to ženy na vedoucích a řídících pozicích a minimální počet mužů na těchto pozicích. Naopak nejméně často se tradiční rozdělení vyskytují u vědeckých a odborných duševních profesí.

Další faktory ovlivňující, jakým způsobem si partneři rozdělí domácí práce, jsou:

- věk,
- počet dětí,
- ekonomická aktivita páru
- profese a časová náročnost a stresová náročnost práce

Jak jsem uvedla již výše, v případě dvoukariérového manželství, je prostor pro komunikaci o vymezení rolí značně omezen. (Vohlídalová 2007 s. 71–77) „*Zatímco, muži – manažeři mají většinou zázemí v podobě partnerky, která se o většinu domácích prací stará sama, ženy – manažerky bývají spíše součástí dvoukariérových partnerství (...)*“ (Vohlídalová 2007, s. 77)

2.2 ROZVODY MANŽELSTVÍ

Česká republika bohužel patří mezi evropskou špičku, co se rozvodovosti týče. Údaje z roku 2015 hovoří o 47 % manželství, tzn., že téměř každé druhé, končí rozvodem. Jistý podíl na tom může mít i ateistické „vyznání“, která v ČR dlouhodobě převládá.

Naštěstí rozvody ČR nemají stále stoupající tendenci, a tak můžeme říci, že podle předběžných výpočtů ČSÚ se rozvodovost při průměrné délce 13 let manželství, v ČR v roce 2016 oproti roku 2015 zmírnila na 45 %. V roce 2015 bylo v ČR rozvedeno celkem 26,1 tisíc manželství, zatímco v roce 2016 už jen 25, 0 tisíc. Nicméně manželství se v roce 2016 rozváděla nejvíce mezi 3. a 6. rokem od jejich vzniku. Ve více než polovině těchto rozvedených manželství figurovaly děti. Nejvíce se jednalo o děti – jedináčky (7,5 tisíce) a děti s jedním sourozencem, (6,4 tisíce). (Český statistický úřad, online, cit. 2017-12-19)

2.2.1 ŽENA MEZI PARTNERSTVÍM A TRHEM

Jak jsem uvedla již na začátku, pracovní trh nahrává spíše genderové diferenciaci, a je tak nutné kromě zaměstnání a rodiny, sladit také potřebu seberealizace s potřebou lásky a sounáležitosti, tak, aby došlo, pokud možno, k rovnováze. V následujícím textu, budeme pokračovat v předchozím výzkumu, ale tentokrát se podíváme, do jaké míry jsou partneři ochotni se navzájem přizpůsobit tomu druhému.

Nyní ale zpátky k problému, zda může být kariéra příčinou rozpadu partnerství/manželství. Na počátku si trochu s úlevou můžeme říci, že pouhých 31 % respondentů považuje partnerovo pracovní vytížení za důvod, kvůli kterému partnerství skončilo. Pokud se tak ale stalo, že téměř dvakrát více partnerství se rozpadlo kvůli pracovnímu vytížení muže. Lidé, kteří museli ukončit svůj partnerský nebo manželský vztah kvůli „práci“, vykonávali velmi náročnou pracovní pozici. Mluvíme zde především o manažerech a manažerkách, podnikatelích a osobách na pozici provozních v oblasti služeb a obchodu. U žen riziko rozpadu partnerství, souvisí se vzděláním. Rizikovou skupinu pak tvoří ženy – vysokoškolačky, podnikatelky a ženy vykonávající vědeckou či duševní činnost. U všech těchto zmíněných osob, lze předpokládat větší

nevoli podrobit se kompromisům a rozvinutější vztah ke kariéře, než je to u jiných. A není proto překvapením, že je pro ně výkon povolání skutečně rizikovým faktorem pro rozpad partnerství. U zbylých partnerství jsou nejčastěji kariéry obou partnerů na sobě zcela nezávislé, popřípadě se oba partneři podřizují tomu druhému stejně. Ale pokud se snad jeden partner podřizuje tomu druhému, jedná se především o ženu. Muž se ženě podřizuje opravdu v minimu případů v provedeném výzkumu. Dále zde platí, že žena s nižším vzděláním se svou „kariéru“ podřizuje muži s vyšším vzděláním. V praxi se pak setkáváme s tím, že ženy se kvůli pracovní nabídce svého muže, daleko více stěhují a jsou nuceny změnit svou práci. Zatímco muži, pokud už tak ale učiní, jsou spíše ochotni omezit své pracovní nasazení, nevyužívat zajímavé pracovní nabídky, v krajním případě změnit zaměstnání.

Je vidět, že muži jsou daleko více věrni své práci, než je tomu u žen. Není se čemu divit, muži se svým povoláním, či posláním, chcete-li, mají do jisté míry spojenou i část své osobnosti. (Vohlídalová 2007 s. 64–78) *„Odlišná mužská socializace směřující k identifikaci s rolí živitele vede k tomu, že pro muže mají klíčový význam zejména materiální a mocenské aspekty práce, na něž se pak upínají víc, než ženy.“* (Dudová In: Vohlídalová 2007, s. 73)

2.3 BEZDĚTNOST ČESKÝCH ŽEN

Plodnost v Česku je od poloviny 70. let charakterizována poklesem své úrovně, který se prohloubil zejména po roce 1990. (demografie.info.cz, online, cit. 2017-12-19)

Z údajů z roku 2016 dokonce vyplývá, že od roku 2008 plodnost stále klesá. A v roce 2013 jsme se dočkali oproti roku 2008, největšího propadu. Z 119 500 narozených dětí na 106 700. Od roku 2014 můžeme zaznamenat mírné zlepšení, avšak počet živě narozených dětí je stále nižší, než je tomu u mortality ve společnosti. (lidovky.cz, online, cit. 2017-12-19)

2.3.1 ŽENA MEZI MATEŘSTVÍM A TRHEM

Dnes, v čase, kdy jsme se dostali do období, kdy hovoříme o „kultuře nízké plodnosti“, se zde zvyšují nároky mladých lidí, a naopak se stárnutím obyvatelstva, klesá pravděpodobnost jejich uspokojení.

„Výklad o kulturních faktorech a změnách v hodnotových orientacích zdůrazňuje zejména prohlubování důrazu na individualismus a rozšiřování volnočasových, studijních a pracovních příležitostí.“ (Hašková 2007, s. 85) Návrat k původním hodnotám lze očekávat, pokud se stabilizuje politicko-sociálně-ekonomická situace, a to jen v případě, že předpokládáme vliv strukturálních a institucionálních faktorů.

A opět, co se rodičovství týče z pohledu, gender na pracovním trhu ztrácí především matka. Teorie vysvětlující realizaci reprodukčních plánů v závislosti na vzdělání u žen, se nazývá teorie nákladů ztracených příležitostí. Ženy, které si toto riziko uvědomují, upřednostňují rodiny menší. McDonald ve svém mezinárodním průzkumu zjistil, že ženy, které mají stejné možnosti jako muži, tzn. být stejně úspěšné na poli vzdělání i profese, si mateřství i počet velmi rozmyslí, a to zejména, protože mateřstvím o tyto možnosti přichází. Zůstat doma s malými dětmi na mateřské dovolené, rovněž znamená, obrazně řečeno, zůstat na jednom místě i v profesním životě a stagnaci kariérního růstu. Matka se přestane profesně vyvíjet a růst, stejně tak jako její dosavadní mzda. Zaměříme-li se poté na konkrétní načasování mateřství (rodičovství), je patrné, že s vyšším vzděláním se pojí pozdější vstup na mateřskou dovolenou. Mimo to, že vysokoškolsky vzdělané ženy aspirují na lepší místa na pracovním trhu a pohybují se v prostředí podobně smýšlejících lidí.

Od roku 1989 se věk prvorodiček zvýšil nejvíce právě u žen s univerzitním typem vzdělání. *„Při posledním sčítání lidu, tak byla mezi 30letými vysokoškolačkami ještě téměř třetina bezdětných.“* (Vohlídalová 2007, s. 96) Tento „trend“ je patrný na celém území Evropy, a studie poukazují, že může být způsoben také rostoucí nejistotou na trhu práce a v poslední době také na hypotečním trhu.

„Trh práce požaduje mobilitu bez ohledu na osobní okolnosti... Tržní subjekt je svobodných jedincem nezatíženým partnerským vztahem, manželstvím nebo rodinou... Skutečná tržní společnost je společností bezdětnou.“ (Beck In: Vohlídalová 2007, s. 97).

Samotná nízká míra plodnosti je pak také přímým důsledkem tohoto paradoxu, tedy relativní genderovou rovností ve všech vyspělých zemích a zároveň stále převažující tradiční rozdělení rolí uvnitř domácností. Maříková jde v této teorii ještě dál, když

srovnává čisté příjmy otců s čistými osobními příjmy matek a říká, že reprodukce v České republice poznamenává především matky a odehrává se zejména jejich účet.

„Přitom, kdyby se někdo chtěl místo rodiče na mateřské zaplatit profesionála, který by hlídal dítě a zvládal všechny běžné domácí práce včetně vaření a nákupů, musel by měsíčně sáhnout do penženky pro jednatřicet tisíc korun. Taková je cena práce, jakou zvládá člověk na „mateřské“. A to ještě při těch nejnižších sazbách, které si firmy za úklid a hlídání dětí účtují.“

Tabulka: č. 2: „Kolik stojí práce v domácnosti?“

Činnost	Kolik stojí práce profesionála
Běžný denní úklid v domácnosti	120 - 200 Kč/h
Žehlení	90 - 130 Kč/h
Mytí oken	60 - 80 Kč/ okno
Čištění koberců	12 - 15 Kč/m ²
Běžná práce o zahradu (sekání trávy, zalévání)	200 Kč/h
Drobné údržbářské práce v domácnosti (zavěšení poličky, obrázků, výměna žárovek, vodovodních baterií)	100 - 200 Kč/h
Hlídání dětí či starých lidí	50 - 150 Kč/h
Nákupy a vaření obědů či večeří	130 - 150 Kč/h

Zdroj: MF Dnes, 20. listopadu 2004

A přestože se neukázalo, že by ženy – vysokoškolačky byly na trhu práce více ohroženy než například ženy se středoškolským vzděláním, mohou přece jen vnímat rizika trhu spojené se založením rodiny, více. Výzkum Proměny 2005 se zaměřoval na to, do jaké míry vnímají ženy své potencionální těhotenství jako komplikaci pro uplatnění na pracovním trhu. Zejména vysokoškolsky vzdělané ženy, celých 36 % uvedlo, že vnímají založení rodiny jako nevýhodu pro „pohodlné“ zajišťování prostředků. U mužů se žádná souvislost mezi zajišťováním financí, ani vzděláním, a potencionálním založením rodiny, neprokázala.

Dalšími nezanedbatelnými jevy pro odkládání rodičovství jsou, situace v partnerství, bytová či ekonomická situace a neexistence touhy po dítěti. Existence touhy po dítěti je naopak podle rodičů dětí nejdůležitějším faktorem pro založení rodiny. (Hašková 2007, s. 84–100)

3 SPECIFIKA VYBRANÝCH SKUPIN

3.1 ŽENY UČITELKY

Z počátku bylo povolání učitelky poměrně kontroverzní. Byly to první feministky v dobrém slova smyslu. Založily svou vlastní profesní organizaci – Spolek pražských učitelek, a to již v roce 1874. Od roku 1885 dokonce vydávaly svůj vlastní novinový plátek – List českých učitelek. Bojovaly za ženská volební práva a mj. také za zrušení celibátu.

První normy pro vzdělávání učitelek byly nastoleny za vlády Františka I. Učitelky měly být na svou profesi připravovány jako pomocnice v dívčích školách. Později podle nařízení nejvyššího úřadu v carském Rusku měly být učitelky vyučeny především pro výuku ručních prací. Toto studium bylo soukromé a bylo zakončené zkouškou u vrchního dozorce. V roce 1842 se nároky na vzdělávání učitelek zpřísnily a z triviální školy na Malé Straně, se stala škola hlavní, při níž bylo zřízeno preparandium. Preparandium mohly navštěvovat pouze dívky starší 16 let a s odpovídajícím předchozím vzděláním. Závěrečné zkoušky bylo možné skládat po ukončení 9měsíční docházky. První učitelkou vůbec, která vzešla z tohoto ústavu, byla Bohuslava Rajská – pedagožka, průkopnice vyššího vzdělávání pro ženy, ale také spisovatelka a žena Ladislava Čelakovského. Po zániku preparandia roku 1849, ale tu už zde existovaly roční kurzy, které se posléze rozšířily v dvouleté ústavy. Většina učitelek však odpovídající vzdělání neměla. A ty pak učily mladé dívky v soukromých penzionátech číst, psát, počítat, konverzovat a ručním pracím. Až v 60. letech byly zakládány dívčí pedagogia završené maturitní zkouškou. Ty navštěvovaly především dcery kantorů a nižších úředníků. Kvalifikací jim pak bylo učitelství v mateřských školách, učitelství na obecných školách a výuka ručních prací na obecných a měšťanských školách. Absolventkám byl dokonce umožněn vstup na filozofickou fakultu. Zvrat přišel až se založením Minervy. Minervistky hlásící se na filozofickou fakultu, směly školu navštěvovat pouze jako hospitantky. Měly přístup na přednášky, ovšem zkoušky se jich netýkaly, zároveň nebyly připuštěny ani k promócím, a tudíž po skončení studia nemohly využívat titul PhDr. Většinou také studovaly mimořádně, protože k řádnému studiu bylo zapotřebí mít maturitu z řečtiny. Nic z toho ale nebránilo, aby se z nich staly

kvalifikované středoškolské učitelky. Když však byla první ženě – PhDr. Zdeňce Braborové umožněna promoce, stala se z toho celospolečenská událost, kterou neopomněl ani tehdejší tisk. (Bahenská 2009, s. 53–60)

Přestože to vypadá, že ženy byly na učitelském poli v prosazování své soběstačnosti velmi úspěšné, ještě na konci 19. století, tvořily ženy, pouze 1 % učitelských sborů. Po I. světové válce již tvořily 30 % učitelských sborů a po II. světové válce se jejich počet zněkolikanásobil. Zvyšování ženské zaměstnanosti ovšem naprosto změnilo pohled na ženu a jejího postavení. Žena se náhle musela učit zvládat nejen své povinnosti doma, ale také své povinnosti, které jí přinesla práce. Zaměstnanost žen se nejvíce prosazovala v zemích komunistického bloku. A protože učitelství bylo považováno za práci, při které je skloubit péči o rodinu nejjednodušší, stalo se typicky ženským povoláním. Což naprosto neodpovídá situaci za 19. století, kdy právě náročnost profese byla argumentem pro celibát. Dnes ženy tvoří $\frac{3}{4}$ učitelského sboru na ZŠ a $\frac{1}{2}$ na SŠ.

Tabulka č. 3: Průměrný měsíční plat učitelů základních, středních a vysokých škol (2003)

	MŠ	ZŠ /1. stupeň/	ZŠ /2. stupeň/	SŠ	VŠ
Ženy	100 % (99,6)	94%	75%	55%	31%
Muži	0 % (0,4)	6%	25%	45%	69%

Zdroj: Statistická ročenka školství – Zaměstnanci a mzdové prostředky 2003 (2003), Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání.

Bohužel nedílnou součástí feminizace povolání je mj. také ztráta společenské prestiže, nižší finanční ohodnocení, pokles profesních standardů a pracovních nároků, což zpětně zase zhoršuje pracovní podmínky. Tady ovšem narážíme na onu známou filozofickou otázku, zda bylo první slepice či vejce. Samozřejmě nelze jednoznačně určit, zda ztráta společenské prestiže a pokles finančních prostředků je důsledkem feminizace či důvodem, proč se muži do učitelství nehrnou. Co však jednoznačně mluví pro první variantu je, že průměrná měsíční mzda učitelky dosahuje 75 % průměrné měsíční mzdy učitele. A i to v případě, že jsou si naprosto rovni ve vzdělání, praxi, zkušenostech a ochotě dále se vzdělávat.

A nakonec, feminizace učitelství a podíl žen ve vedoucích pozicích ve školství, utvrzuje žáky v genderových stereotypch. Učitelství je dnes chápáno především jako

pomáhající profese, a jako taková je spolu s dalšími humanitními obory podsouvána ženám, u kterých se předpokládá, že touží o druhé spíše pečovat, než je vést a řídit. Kdežto učitelům – mužům ve školství přísluší spíše technické obory a ve většině případů také ředitelské křeslo. (Smetáčková 2007, s. 73–75)

3.2 ŽENY LÉKAŘKY

Pokud se na ženy – učitelky dívala společnost zprvopočátku skrz prsty, pak teprve ženy – lékařky se setkávaly s pravým opovržením. Lékařství bylo považováno za doménu mužů, ženy nejenže měla zastávat tradiční roli manželky a matky, ale také se podle tehdejší společnosti pro výkon lékařského povolání vůbec nehodila. Byla považována za psychicky i fyzicky nevybavenou pro zvládnání takto náročné profese. První diplomovanou lékařkou se může pyšnit USA. Tou lékařkou byla Elizabeth Bleckwellová a promovala již v roce 1849. Ve Francii směly ženy lékařství studovat v pařížské Sorbonně od roku 1868, v Anglii pak v roce 1874 založili Lékařskou univerzitu přímo pro dívky. U nás ženy – lékařky mohly řádné studovat až v roce 1900. A v roce 1902 v pražském Karolinum promovala první z nich – Anna Honzáková. Ovšem, že nebyla první českou lékařkou. Už v roce 1875 se velmi odvážná Anna Bayerová vydala studovat do švýcarského Curychu.

Švýcarsko bylo známé svou rezervovaností k cizincům, ale zároveň velkou ochotou přijímat studentky – ženy, a to včetně cizinek. Tuto možnost využívaly především Američanky a Angličanky, ale první cizinkou, která v Curychu promovala, byla Ruska Naděžda Suslová roku 1867.

Pro Češku Annu Bayerovou pocházející z rodiny mlynáře a hostinského, nebylo studium vůbec jednoduché. První podmínkou pro studium, bylo složení tamější maturitní zkoušky, která stále rovných 50 franků, další výdaje tvořily knihy, nástroje a oděv, zkoušky, které byly pro cizinky dvakrát dražší, než pro domovské studentky a samozřejmě jídlo a kolejné. Nadaná Bayerová tak také proto musela načas přerušit studium a odpromovala až v roce 1887. Happyend se však nekonal. Rakouské úřady diplom ze švýcarské univerzity neuznávaly. Pokud by chtěla vykonávat lékařskou praxi v České zemi, musela by nejen složit všechny zkoušky znovu, ale také složit rakouskou maturitu. (Marie Bahenská 2010, s. 72–90)

Jak vidno, české studentky lékařství neměly vůbec snadné výchozí podmínky. V roce 1896 jim bylo umožněno hospitovat v Německu a až v roce 1898 u nás. Samozřejmě do promoce první lékařky Anny Honzákové si musely ještě nějaký ten čas počkat. Ale ani diplom získaný zde, nebyl pro nově vystudované lékařky, samospasný. Další zkouškou pro ně bylo najít si zaměstnání. Kliniky jim přes výborné reference z praxí, zavíraly dveře před nosem, otevíraly si proto soukromé praxe zaměřené především na problémy blízké ženám – gynekologii a pediatrii. Dále se také zabývaly osvětou – přednáškami a publikací v ženských časopisech. (Bahenská 2009, s. 61–62)

První generace lékařek zůstávala neprovdaná a bezdětná. (Malínská 2009, str. 61–62) Sama Anna Bayerová byla proti zrušení celibátu i u učitelek, přesvědčena, že člověk by se měl odevzdat buď profesi, nebo rodině. Svým zapálením pro lékařství byla všem ostatním zářným příkladem. Většinu života prožila v náročných podmínkách v několika různých zemích daleko od rodiny, a přesto nikdy nepřestávala bojovat o možnost vrátit se do své rodné země a vykonávat svou praxi zde. To se jí ovšem poštěstilo až v jejích 60 letech. (Bahenská 2010, s. 72–90)

I dnes jsme svědky, že ženy – lékařky se nejvíce vyskytují v oborech, jako jsou pediatrie (80,2 %), a dorostové lékařství (90 %). Naopak nejméně žen je mezi chirurgy – méně než 30 %. (Pavlík 2005, s. 35)

3.3 ŽENY VĚDKYNĚ

Ani ženy studující vědní obory neměly v minulém století zrovna na různých ustláno. Krásným příkladem nám může být Gerty Coriová-Radnitzová narozená 15. 8. 1896 – židovská rodačka z Prahy a především nositelka Nobelovy ceny. Tato celosvětově významná vědkyně složila roku 1914 na C. k. státním vyšším reálném gymnáziu maturitu, a přestože ji nejvíce zajímala chemie, rozhodla se z pragmatických důvodů na německé univerzitě studovat lékařství. Po svatbě s Carlem Cori roku 1920 začala pracovat dětské nemocnici ve Vídni. Carl věnující se biochemickému výzkumu však již po roce dostal doporučení do Buffala v New Yorku k práci ve Státním úřadě pro výzkum zhoubných chorob. Tam byl jak on, tak jeho manželka důrazně upozorněni, že

pracovat s vlastní manželkou je „neamerické“ a manželka tím může kariéru svého muže vážně poškodit. Gertu Coriovou to však neodradilo a nadále se angažovala v tom, co ji nejvíce bavilo, ve vědě a výzkumu. Dokonce se stala matkou až ve svých 40 letech a až do poslední chvíle před porodem trávila nad zkumavkami v laboratoři bez klimatizace v 37 stupních celsia a tři dny po porodu už se vracela ke své rozdělané práci. Přesto se stále setkávala s diskriminací, která byla ve srovnání s jejím manželem, více než očividná. On byl přijat na Washingtonskou univerzitu jako odborník, ona pouze jako asistentka. On přijímal jednu poctu za druhou a mj. byl zvolen do Národní akademie věd, zatímco ona se stala členkou až o osm let později. On byl přijat do Londýnské královské společnosti a také sám obdržel cenu Alberta Laskera, přestože už byli dávno slavní oba. On také dostával každoročně značný grant, ale ve chvíli, kdy k žádosti jeho manželka Gerta připojila také zprávu, kde používá pro popis výzkumu množné číslo Coriovi a „my“, byla v Rockefellerově nadaci přepsána na Dr. Cori a „já“. Co se ale dochovalo až do dnešních dní je označení pro jimi objevený Cori ester, který je v ČR chybně označován za Coriho ester.

Gerta Coriová soucítila se všemi svými kolegyněmi, zvláště pak s pracujícími matkami, protože věděla, jak je práce v maskulinním prostředí vědy náročná. Solidaritu ale projevovala všem, bez výjimky. Jediné, co ji opravdu upřímně nezajímalo, byla móda.

Konečně 1. července 1947 se dočkala postu řádní profesorky biochemie Washingtonské univerzity a tak, po dlouhých 25 letech v Americe dosáhla stejného postavení a platového ohodnocení srovnatelných s jejím mužem. Téhož roku 24. října se manželé dozvěděli, že oba získali Nobelovu cenu za fyziologii/lékařství za objev katalytické přeměny glukogenu. Gerta Coriová usilovně pracovala až do svého předčasného skonu roku 1955. V Čechách se na ni na dlouhou dobu zapomnělo, a když už se o ní hovořilo, tak jako o Američance, nikoliv jako o pražské rodačce. (Pavel Čech 2010, s. 192–215)

Mnoho se ale nezměnilo ani dnes. Nad ženami – vědkyněmi se sic nikdo již nepozastavuje, ale i pozice i platy zůstávají hluboko pod těmi mužskými. Nehledě na to, že kariéra vědkyně příliš nepřeje ani mateřství. Především, když uvažíme, že kariéra vědce začíná až po získání doktorátu, tedy zpravidla po 30. roku života, kdy je navíc

téměř nutné vycestovat na zahraniční stáž. V opačném případě si vědec či vědkyně razantně snižují šance, jak si získat jisté místo ve vědeckém týmu nebo grant. „*Po návratu z mateřské dovolené má žena proti mužům či bezdětným kolegyním také méně publikací, vedených studentů či odučených hodin.*“ Což má patrně za důsledek nižší úspěšnost při shánění stálého místa ve vědeckém týmu, žádání o grant nebo snaze založit vlastní vědeckou skupinu. Pravdivost tohoto tvrzení dokládá i účast žen během řešení standartních projektů GA v ČR, které se odehrávaly mezi léty 2016–2017. Ženy zde měly hlavní slovo jen ve 23 % případů. (Aktualne.cz, online, cit. 2017-12-28)

Dalším důvodem, proč ženy nejsou ve vědě tolik úspěšné, kromě mateřství je například strach z feminizace vědy, kdy muži jen neradi pouští ženy do oborů, které jsou považovány za ryze mužské, ale zároveň jsou také nejprestižnější; jako je matematika, fyzika a chemie. Dále pak neochota citovat vědkyně – ženy a hodnotit publikační činnost stejným způsobem jako u vědců – mužů. „*Ženská práce je pro vědce muže často neviditelná jako práce v domácnosti.*“ (Pavlík 2005, str. 14) Ženy jsou tak stále „nuceny“ věnovat se spíše humanitním, sociálním a lékařským vědám.

Skutečnost, že věda byla a stále je doménou mužů, utváří charakter vědy jako takové. Což se odráží už v samotném výběru výzkumných témat, jež jsou problematické z mužského pohledu, tedy například, jak zefektivnit zbraně atp. Kdežto otázky vycházející z potřeb žen, jsou stále zcela opomíjeny. Výsledkem toho je, že mužské zkušenosti jsou zevšeobecňovány. Například výzkumy zabývající se interakcí mezi vyučujícím a studentem vůbec nezohledňují rozdílnost pohlaví, stejně tak jako u výzkumů týkajících se vedení pracovních kolektivů. (Pavlík 2005, s. 13–16)

3.4 ŽENY POLITIČKY

Ženy do politiky poprvé vstoupily ještě předtím, než dosáhly volebního práva, což bylo až v roce 1918 se vznikem Československé republiky. První českou poslankyní byla v roce 1912 Božena Viková-Kunětická. (Padesatprocent.cz, online, cit. 2017-01-07) Po dobu trvání komunismu jsme měli zákonnou 30% kvótu pro zastoupení žen v politice. Po pádu komunismu byla tato kvóta samozřejmě zrušena, a zastoupení žen

v politice se tím výrazně snížilo. Již tři roky po revoluci lidé však lidé na kvóty, které předtím vnímaly jako komunistickou praxi, změnili názor a „volali“ po vyšším zastoupení žen v politice. V roce 1990 bylo 56 % žen proti kvótám, ale již v roce 1998 si v politice přálo více žen 81 % respondentů – 86 % žen a 76 % mužů. Možnost rozhodně ano pak zvolilo 44 % žen a pouze 29 % mužů. V roce 2006 bylo pro kvóty 80 % lidí. (Havelková 2005, str. 38 - 43) Nejnovější výzkum z roku 2015 organizace fórum 50 však ukazuje, že kvóty by přivítalo jen 62 % občanů a to přestože si téměř 60 % procent Čechů myslí, že je žen v politice příliš málo. (Aktualně.cz, online, cit. 2017-12-30) Co se týče původních států EU, pouze čtyři z nich nemají kvóty pro veřejnou kandidaturu. Jediná strana, která kvóty zavedla u nás, byla ČSSD. Jejich 25% kvóta byla však Ženským klubem vnímána jako kontraproduktivní, protože je chápána spíše jako maximální, nikoliv jako minimální hranice a v praxi pak dvě kandidátky musí soupeřit o jedno místopředsednické křeslo. Nejvyšším zastoupením žen se můžou pochlubit dvě tradiční strany – KSČM a KDUČSL, v nejvyšším vedení pak ale nemají ženu ani jednu. Zároveň platí, že žen v místní politice je podstatně vyšší než ve vrcholové politice. (Havelková 2005, s. 38–43)

Názory na ženy v politice se mění nejen s politickými stranami, ale také i s prezidenty. Zatímco Václav Klaus starší kdysi řekl, že nemá cenu spát ženy za každou cenu do politiky, Tomáš Garrigue Masaryk měl za to, že až v politice začne jít o dobro společnosti a vymizí z ní duch vojenství, budou v ní mít ženy své místo. A ženy v ní místo opravdu mají. Jako příklad nám mohou posloužit Skandinávské země, kde je sociální politika na velice vysoké úrovni a slouží jako vzor pro další státy a je více než pravděpodobné, že důraz na tuto problematiku vnesly do politiky právě ženy.

Mimo to politologové předpokládají, že rozdíly v počtu zastoupení žen v politice není pouhá náhoda, nýbrž soubor několika faktorů. Prvním z nich je teorie faktorů politické kultury, institucionálního faktoru a sociálně-ekonomického faktoru.

- a) faktor politické kultury – v severských zemích je to například vášeň pro rovnost a spravedlnost související s převahou evangelicko-luteránského vyznání, v Holandsku je to také prokazatelný vliv Ženského hnutí, (ale i u nás má emancipace žen poměrně dlouhou tradici)

- b) institucionální faktor – poměrný vs. většinový volební systém, přičemž poměrný volební systém je pro ženy příznivější než většinový, neboť ve většinovém systému je zvykem postavit tzv. „standartní produkt“, což je kandidát – muž ve středních letech pocházející ze střední vrstvy. V poslanecké sněmovně je také proto vyšší zastoupení žen než v senátu. (Havelková 2005 str. 38 – 43) Konkrétně se v poslanecké sněmovně vyskytuje 22 % žen, zatímco v senátu parlamentu České republiky jich je o 2 % méně. (Padesatprocent.cz, online, cit. 2017-12-30)
- c) sociálně-ekonomický faktor – vzdělání a povolání, u nichž platí, že se zvyšujícím se vzděláním žen, se také zvyšuje jejich zájem o institucionalizovanou politiku.

Druhou teorií je teorie nabídky a poptávky. Poptávku tvoří zájem společnosti o ženy – političky, naopak nabídka je zájem samotných žen o práci v politice. Zájem žen o práci uvnitř politických stran v praxi neodpovídá skutečnému počtu, kterým se ženy podílí na řízení státu. Nabídka je tedy vyšší, než se česká společnost domnívá, jen není nijak využita. *„Ženy ve vysoké politice nebudují svou kariéru stejným způsobem jako muži, neboť mají tendenci vysokou politiku obvykle nejpozději do dvou volebních období opět opouštět a vracet se ke svým původním zaměstnáním.“* (Honsová In Havelková 2005, s. 42) Ženy se spíše angažují místní politice je podstatně vyšší než ve vrcholové politice. V současné době je ve vládě jen 12 % žen, kdežto v zastupitelstvu měst a obcí je žen 27 %. (padesatprocent.cz, aktuálně, cit. 2017-12-30)

Politologové nemají pochyb, že existují jisté mechanismy, které ženy z politiky vytěsňují, což by neznamenal nic jiného než porušování pasivního volebního práva. Od ženy se mimo jiné očekává, že bude prostředí politiky kultivovat, což vychází ze stereotypních předpokladů a zároveň se daleko přísněji hodnotí jejich vzhled a chování, což zase můžeme chápat jako formu diskriminujícího chování.

Výsledkem toho všeho je, že se rozhoduje tzv. o nás bez nás, nebo se některé věci považovány za ryze ženské otázky neřeší vůbec. Například otázka, jak spojit práci s péčí o rodinu, již řada žen považuje za svůj osobní problém, je pro politiky zajímavá, až ve chvíli, kdy dojde k poklesu porodnosti. Ve skutečnosti se ale jedná o velmi

závažné politikum a komplexní politickou otázku týkající se celé společnosti. (Havelková 2005, s. 38–43)

3.5 ŽENY PODNIKATELKY

Kupodivu se žena – podnikatelka postupně utvářela z hospodyně, protože, jak název sám napovídá, hospodyně musela umět obhospodařit nejen půdu a potomstvo, ale hospodařit i v dnešním slova významu také s rodinnými financemi.

To samozřejmě nebylo jen tak samo sebou, a tak již na osmitřídních obecných školách se v rámci aritmetiky a počtářství vymezily základy účetnictví. Zatímco chlapci se učili spíše účetnictví nepostradatelné pro jejich budoucí profesi, dívky se učily účetnictví zaměřenému na domácí hospodářství. Používaly k tomu učebnici z roku 1873 od Josefa Štumpfa s názvem „Nauka o domácím hospodářství pro školu i dům“. Později byly rozdíly mezi „dívčím“ a „chlapeckým“ účetnictví smazány úplně. A dívky se v účetnictví vzdělávaly dál na vyšších stupních škol, většinou pokračovacích. Například na škole Obchodně-průmyslové, zřízené roku 1865 spolkem sv. Ludmily. Zde se i díky snaze Marie Riegrové účetnictví stalo samostatným studijním oborem. Bohužel účetní – ženy, narážely na odpor veřejnosti, a tudíž se žádná z nich neměla šanci uchytit. Daleko větší úspěch měla Obchodní škola z roku 1871, jež založil Ženevský výrobní spolek český v Praze. Na této dvouleté škole bylo účetnictví klíčovým předmětem rozděleným do několika předmětů. Vedle učebnic pro školy, existovaly také příručky pro domácí vzdělávání, tzv. příručky pro hospodyně, jejichž autorkou byla Františka Hansgirková nebo „Domácí hospodářství“ od Marie Trachtové – ředitelky hospodyňské školy v Chrudimi.

Ale nebyla to jen potřeba hospodařit s rodinnými financemi, nebo způsob formování školství spojeného s rozvojem obchodu a průmyslu, které zapříčinili, že ženy musely být ekonomicky vzdělané. Nemalý podíl na tom měl i sociální tlak způsobený úbytkem mužů, kteří zahynuli během válečných konfliktů, kvůli nimž ženy zůstávaly často odkázané samy na sebe. Po roce 1784 žena – vdova, ale i její dcery po vojákově, četníkovi, muži z finanční stráže (pohraniční stráž), ale i úředníkovi měly nárok na sociální podporu poskytovanou státem a kterou se rozumělo povolení k provozování trafiky.

Dalším oborem, kterému v podnikání vévodily ženy, byla samozřejmě móda. A to díky změně ve vnímání krásy ve 20. století. Módou se ve 20. století rozumělo pohodlné oblečení účesy, a hlavně mladistvý a zdravý vzhled. Evropa byla pod nadvládou amerických kosmetických koncernů v čele se schopnými podnikatelkami, často pocházejících z nuzných poměrů. Za všechny můžeme jmenovat například Elizabeth Arden a Helen Rubinstein – věčné sokyně ale také Marthu Matildu Harper, průkopnici péče o vlasy, která mimo masáže hlavy, zavedla také model franšízy, jenž si dnes vybavíme spíše pod síti fastfoodů McDonald nebo KFC. A zapomenout nesmíme ani na Mary Kay Ash, jejíž jméno je celosvětově známé do dnešních dní a díky níž si dnes ženy po celém světě přivydělávají jako kosmetické poradkyně, nejen pod značkou Mary Kay, ale také pod značkou Avon či Oriflame. Mary Kay Ash totiž přišla s myšlenkou přivydělávat si k hlavnímu příjmu podnikáním – jako příjmem vedlejším.

Ženy 18. a 19. století byly neodvážnějšími investorkami vůbec. Je ale samozřejmé, že to neměly vůbec jednoduché. Žena, která se nebála investovat, byla považována za nezodpovědnou a rozmařilou.

I dnes ve 21. století se zdá se, že koncept podnikání je ryze mužská záležitost. „Ženy nezapadají do popsaného konceptu podnikatele, protože stereotypní atributy ženství jsou opakem atributů podnikatele.“ (Kubátová 2016, s. 140) Pokud bychom totiž chtěli popsat muže, pravděpodobně bychom užili stejná slova, jako kdybychom chtěli popsat úspěšného podnikatele. Podle studie Susan Marlow a Janine Swail, kterou publikovaly v roce 2014, přitom není pravdou, že by ženy byly neměly sklony k riziku a podnikání v krvi. Pouze se přizpůsobují socioekonomickým normám, které jim velí být více opatrnými, tím ale také slabšími a závisлыми.

Co se vzdělanostní skladby u podnikatelek a podnikatelů v rámci EU týče, mezi vysokoškolsky vzdělanými můžeme nalézt více žen-podnikatelek, kdežto mezi středoškolsky vzdělanými, bychom našli více mužů-podnikatelů. (Slavíčková 2016, s. 52–164)

Z dnešních nejúspěšnějších podnikatelek-investorek můžeme uvést například Danu Běrovou, také bývalou ministryni informatiky z let 2003–2006, která je v současnosti

mimo jiné spolumajitelkou golfového areálu Golf Park Slapy svatý Ján na Slapech.
(Padesatprocent.cz, online, cit. 2018-01-07)

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE(Ů)

Hlavním cílem kvantitativního šetření bylo ověřit, jak si ženy stojí na poli partnerství, rodičovství a domácnosti během pracovního i studijního vytížení a v jaké míře a za jakých okolností, jsou jim jejich partneři oporou.

4.2 OTÁZKY A HYPOTÉZY

Do hypotéz jsem chtěla zakomponovat kompletní problematiku teoretické části, zejména první a druhou kapitolu, kdy se věnuji ženám na pracovním trhu a sociologickým a ekonomickým souvislostem trhu práce. Hypotézy jsou ve většině případů převzaty přímo ze zmiňovaného textu, tak aby mohlo dojít k dedukci. To znamená, že vše, co platilo o ženách všeobecně, by se mělo dát aplikovat i na ženy vysokoškolačky.

Vydělávají vysokoškolačky méně než jejich partneři? Je výše jejich výdělku závislá na oboru, ve kterém pracují? Chtěly někdy vykonávat „mužské“ povolání? Co je od studia nakonec odradilo? Jak jsou ženy zastoupeny na vedoucích pozicích? A má s tímto číslem dočinění rozdělení na „mužské“ a „ženské“ obory? Proč mají ženy potřebu dalšího vzdělávání? Studují i během mateřské nebo rodičovské dovolené? Je mezi vysokoškolačkami více mladých nebo starších matek? Kolik vysokoškolaček je tzv. single? Jak vysokoškolačky hodnotí své „fungování“ mimo školu a zaměstnání? Jaké faktory ovlivňují, zda jim partner ve zvládání těchto povinností pomáhá? Podporují je partneři i jinak? Litují svého rozhodnutí studovat?

Hypotéza č. 1: Ženy si vybírají hůře placené pracovní posty, což může ovlivňovat fakt, že vydělávají méně než jejich partneři.

Hypotéza: č 2: Ženy nebývají zastoupeny na vedoucích pozicích tak často jako muži.

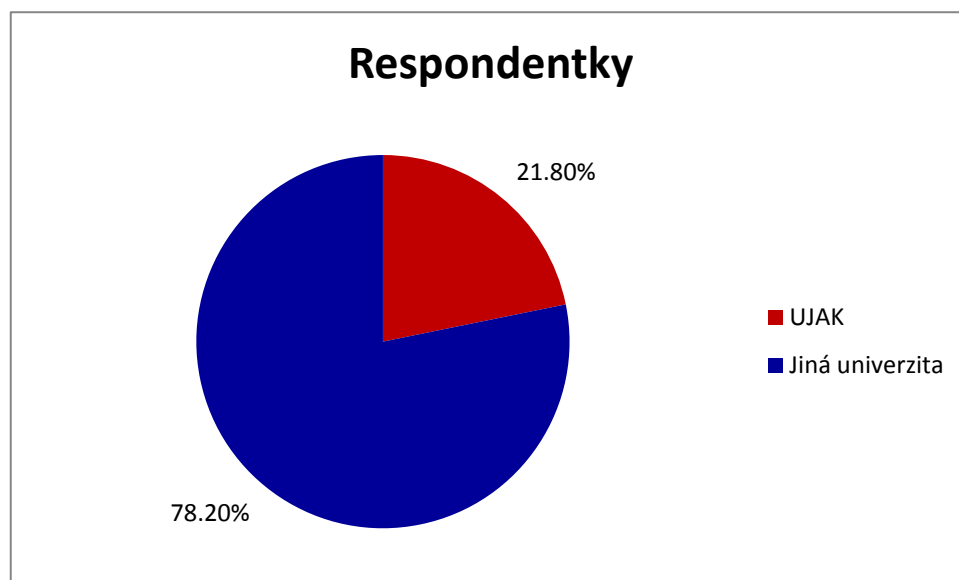
Hypotéza č. 3: Mezi vysokoškolačkami se nachází statisticky velká skupina žen, které odkládají založení rodiny.

Hypotéza č. 4: Muži upřednostňují tradiční rozdělení rolí, což souvisí, vzděláním a ekonomickou aktivitou a počtem dětí.

4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK

Jako výzkumný vzorek jsem zvolila ženy všech věkových kategorií z celé České republiky, které studují dálkovou formou a u nichž byl předpoklad, že budou zároveň i pracovat nebo budou s dětmi na mateřské či rodičovské dovolené. Ženy, které studují, vysokou školu, jsem si vybrala z toho důvodu, že se jim věnuji jim věnuji zvláštní prostor v teoretické části. Výzkumný vzorek tvořilo konkrétně 133 žen.

Graf č. 1: Respondentky

Zdroj: autorka práce

4.4 VÝZKUMNÁ METODIKA

K potvrzení či vyvrácení mnou stanovených hypotéz jsem si vybrala formu dotazníku. Nejprve jsem sepsala na papír jakýsi „nástřel“ otázek. Poté jsem otázky přepsala do digitální podoby na stránky vyplnto.cz, se kterým již mám zkušenosti. Posléze jsem k otázkám vymyslela potencionální odpovědi a příslušné škály. Mimo to, jsem také do úvodu napsala účel mého šetření a „návod“ k vyplnění dotazníků.

Než jsem dotazník definitivně publikovala, samozřejmě jsem jej ještě průběžně opravovala, doplňovala a měnila pořadí otázek tak, aby na sebe, co nejlogičtěji navazovaly.

Dotazník byl pomyslně rozdělen do dvou částí. Přičemž první část obsahovala otázky, které byly cílené na všechny respondentky, zatímco otázky v druhé části byly i otázky zaměřené pouze na některé respondentky. Jednalo se o otázky na partnera či na děti. Aby se zamezilo nevyplnění nějaké z odpovědí, byly všechny otázky označeny jako „povinné“ a dodána možnost „nemám partnera“, „nemám děti“. Tato možnost navíc zároveň ušetřila otázky zvlášť na to, zda mají respondentky partnera a děti či nikoliv. Otázky týkající se oboru respondentek a jejich partnerů byly tzv. otevřené. To znamená, že respondentky musely odpověď uvést slovně, a až během vyhodnocování dotazníku byly odpovědi rozdělovány do potřebných skupin. Ostatní otázky byly uzavřené. Takže respondentky musely vybrat jednu z nabízených odpovědí. V dotazníku byly použity dvě různé škály: pro otázky mířené na partnera:

- Nepodílí se,
- zanedbatelně,
- přiměřeně,
- rovnocenně,
- významně.

A pro otázky mířené na respondentky:

- Méně než partner,
- rovnocenně,

- více než partner.

4.5 ČASOVÁ ORGANIZACE VÝZKUMU PODLE JEHO FÁZE

Pilotní výzkum jsem spustila 24. 1. 2018 v pátek ráno, kdy jsem předpokládala, že lidé budou dotazník ochotni vyplnit spíše než v pondělí, kdy jsou zavaleni novými povinnostmi, větší nárůst jsem samozřejmě předpokládala o víkendu. Respondenty mého pilotního výzkumu tvořily především mé spolužačky, které jsem oslovila pomocí naší společné facebookové skupiny a od kterých jsem mohla snadno dostat zpětnou vazbu. Protože se během vyplňování dotazníku vyskytly nejasnosti a ukázalo, že některé respondentky úvod s instrukcemi nečetly, byla jsem donucena, některé otázky přepracovat, tak aby mohly být jednoznačně chápány a spustila jsem dotazník od znova. Dotazník byl respondentkám k dispozici do 31. 1. 2018. K tomuto datu bylo vyplněno celkem 135 dotazníků. Existuje však jistý předpoklad, že by přibýly další vyplněné dotazníky, kdybych nebyla nucena dotazník z časových důvodů stáhnout a začít s vyhodnocováním. Dva dotazníky jsem shledala jako dezinformační a neplatné, a tudíž jsem je vyřadila z procesu vyhodnocování.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Graf 2: Profesní orientace respondentek

Zdroj: autorka práce:

První otázka měla za cíl zjistit, zda je pravda, že si ženy vybírají hůře placená zaměstnání, tj. především zaměstnání v oblasti školství a sociální práce. Celkem 39 (29,3%) respondentek z celkového počtu 133 jako odpověď zvolily „školství“, dalších 33 (24,8%) respondentek uvedlo, jako svůj obor sociální práci. Ostatních 61 (45,9%) respondentek uvedlo různé odpovědi. Nejčastěji se jednalo o personalistiky nebo recepční.

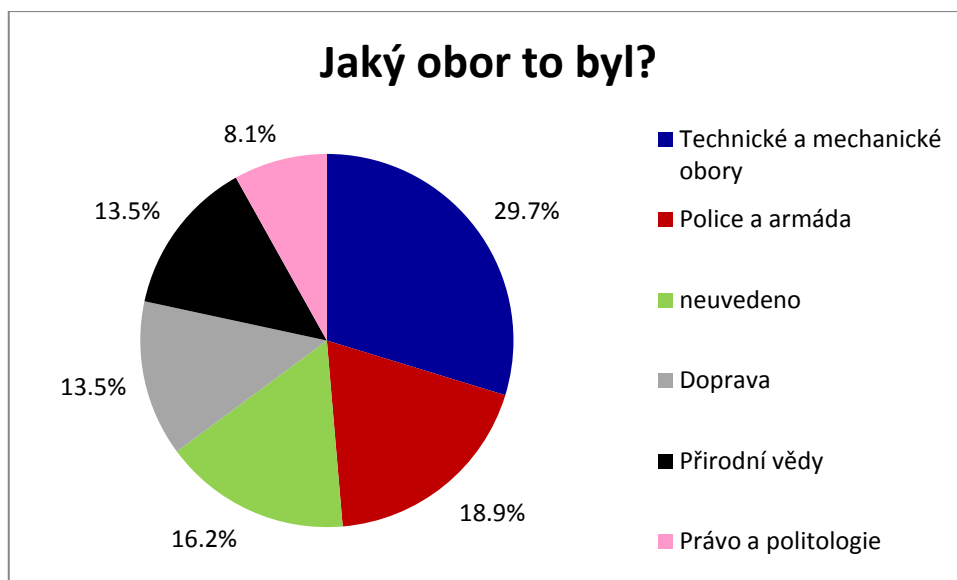
Graf č. 3: Preference „mužských“ oborů

Zdroj: autorka práce

Druhá otázka měla za cíl zjistit, zda mají ženy vůbec zájem o tzv. „mužské profese“. V tomto případě 96 (72,2%) respondentek odpovědělo negativně a pouze 37 (27,8%) respondentek odpovědělo pozitivně.

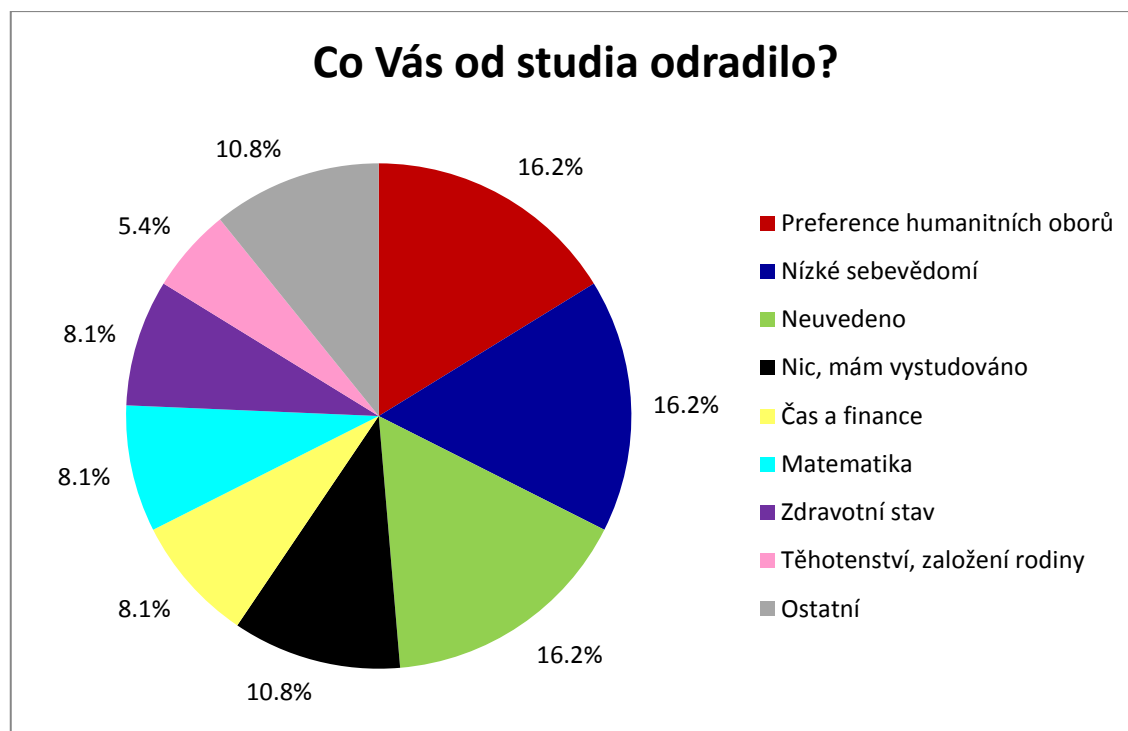
Graf č. 4: Vymezení „mužských“ oborů

Zdroj: autorka práce

Tento graf zobrazuje odpovědi 37 respondentek, které na předchozí otázku odpověděly kladně. Nejvíce 11 (29,7%) respondentek uvedlo, že se chtělo věnovat technickým nebo mechanickým oborům, 7 (18,9%) respondentek přemýšlelo o studiu na policejních nebo vojenských školách, 6 (16,2%) respondentek bohužel svou předchozí odpověď nekonkretizovalo, 5 (13,5%) respondentek uvedlo, že se chtělo věnovat oborům spojených s dopravou a zbývajících 3 (8,1%) respondentek přemýšlelo nebo přemýšlí o studiu práva či politologie. Proč však tento obor považují respondentky v roce 2018 za méně typický pro ženy, mi není zcela jasné.

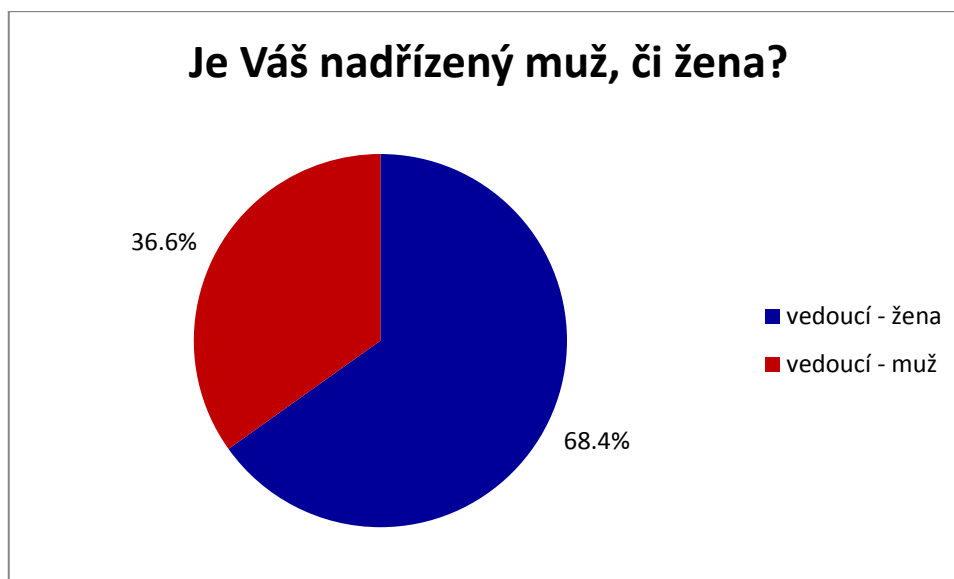
Graf č. 5: Překážky pro studium „mužských oborů“

Zdroj: autorka práce

V tomto grafu potom můžeme vidět odpovědi, které respondentky uvedly jako důvod, proč nakonec od studia oboru méně typického pro ženy opustily. O pomyslnou první příčku se odpověď „preferance humanitních oborů“, kterou zvolilo 6 (16,2%) respondentek a odpověď „nízké svědomí“, kterou zvolilo taktéž 6 (16,2%) respondentek. Stejný počet respondentek, tedy 6 (16,2%) odpověď na tuto otázku vynechalo. 4 (10,8%) respondentky uváděly různé odpovědi, jako na příklad: manžel, lenost, nábor byl pouze pro muže nebo studium mezi chlapci, značené jako „ostatní“. 3 respondentky (8,1%) uvedly jako odpověď čas a finance“, stejný počet respondentek se rozhodl pro odpověď „matematika“ a taktéž 3 (8,1%) respondentky uvedly jako odpověď „zdravotní stav“. Konečně 2 (5,4%) respondentky zmínily odpověď „založení rodiny a těhotenství“.

Graf č. 6: Genderová struktura vedoucích pracovníků

Zdroj: autorka práce

Tento graf by měl reflektovat odpověď na otázku, zda je mezi vedoucími pracovníky více mužů nebo žen. 90 (68,4%) respondentek uvedlo, že jejich vedoucí je žena, zatímco 43 (36,6%) respondentek uvedlo, že jejich vedoucí je muž.

Tabulka č. 4: Genderová struktura vedoucích pracovníků dle pracovních oblastí

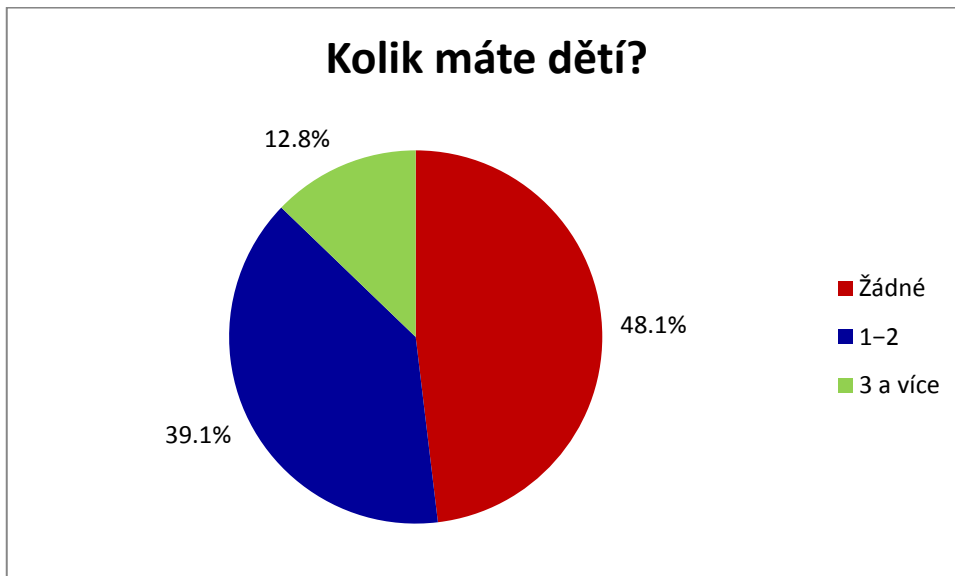
Obor	Vedoucí žena	Vedoucí muž
Sociální práce	22	11
Školství	31	9
Ostatní	37	23
Cekem	90	43

Zdroj: autorka práce

V této tabulce můžeme porovnat zastoupení žen a mužů na vedoucích pozicích. Ženy zde mají celkovou převahu. V sociální oblasti má 22 respondentek udalo jako svou/svého vedoucí/ho ženu a 11 respondentek udalo jako svou/svého vedoucí/ho muže. V oblasti školství má 31 respondentek vedoucí – ženu a 9 respondentek vedoucího muže. V ostatních oblastech potom má 37 respondentek za vedoucí/vedoucího ženu a 23 respondentek má za vedoucí/ho muže. Tabulka vznikla mechanickým porovnáním

dotazníku, konkrétně otázek: „V jakém oboru pracujete?“ a „Je Váš nadřízený muž či žena?“

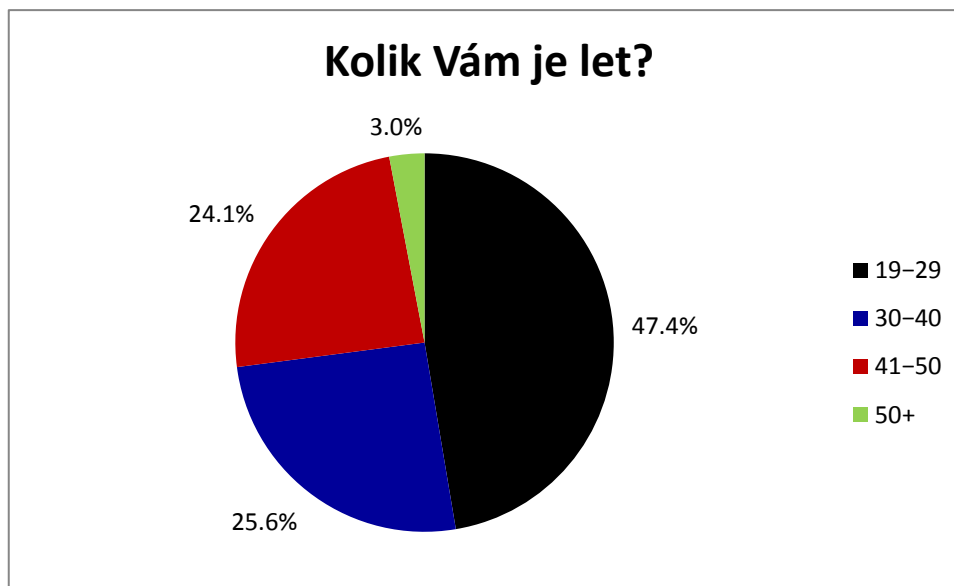
Graf č. 7: „Reprodukční strategie“ respondentek

Zdroj: autorka práce

Celkem 64 (48,1%) respondentek odpovědělo, že nemá žádné děti, 52 (39,1%) respondentek uvedlo, že má 1-2 děti a 17 (12,8%) respondentek uvedlo, že má 3 a více dětí.

Graf č. 8: Věková struktura respondentek

Zdroj: autorka grafu

63 (47,4%) respondentek se nachází ve věkové kategorii 19-29 let, 34 respondentek patří do věkové skupiny 30-40 let, 32 respondentek je ve věkové kategorii 41-50 let a 4 respondentky jsou ve věkové skupině nad 50 let.

Tabulka č. 5: Reprodukční strategie respondentek dle věkové struktury

Odpovědi	19-29	30-40	41-50	50+
žádné děti	58	5	1	0
1-2 děti	5	24	19	4
3 a více dětí	0	5	12	0
Celkem	63	34	32	4

Zdroj: autorka práce

Tato tabulka má za cíl specifikovat graf č. 6. 58 respondentek ve věkové kategorii 19-29 uvedlo, že nemá žádné děti a 5 respondentek uvedlo, že mají 1-2 děti. Ve věkové kategorii 30-40 let uvedlo 5 respondentek, že nemají žádné děti, 24 respondentek uvedlo, že mají 1-2 děti a 5 respondentek, že mají 3 nebo více dětí. Ve věkové kategorii 41-50 1 respondentka uvedla, že nemá žádné dítě, 19 respondentek uvedlo, že mají 1-2 děti a 12 respondentek uvedlo, že mají 3 nebo více dětí. Ve věkové kategorii 50+ 4

respondentky uvedly, že mají 1-2 děti. Tabulka vznikla mechanickým porovnáním dotazníku, konkrétně otázek: „Kolik máte dětí?“ a „Kolik Vám je let?“

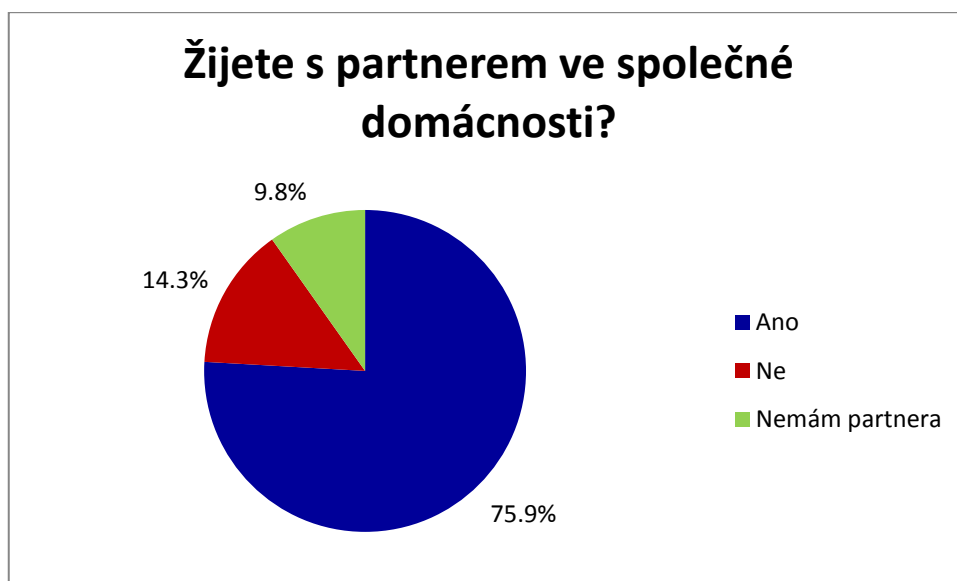
Tabulka č. 6: „Single“ respondentky dle věkové struktury

Věk	Nemám partnera	%
19-29	10	83,3
30-40	2	16,7
41-50	0	0
50+	0	0
Celkem	12	100

Zdroj: autorka práce

10 respondentek ve věkové kategorii 19-29 let a 2 respondentky ve věkové kategorii 30-40 uvedlo, že nemá partnera. Tabulka vznikla mechanickým porovnáním dotazníku, konkrétně otázek: „Kolik Vám je let“ a „Žijete s partnerem ve společné domácnosti?“

Graf č. 9: Struktura domácností

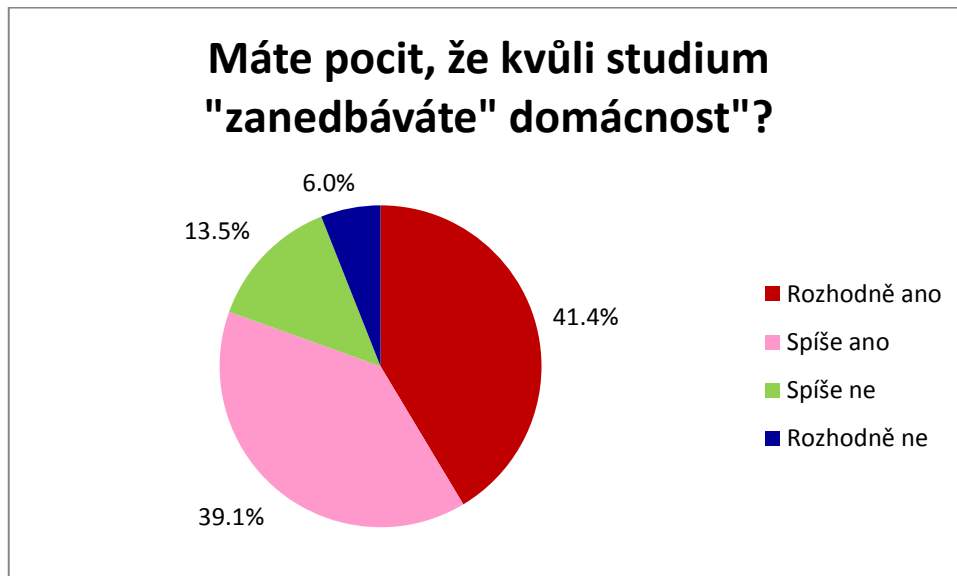

Zdroj: autorka práce

101 (75,9%) respondentek odpovědělo, že s partnerem žije ve společné domácnosti, 19 (14,3%) respondentek odpovědělo, že s partnerem ve společné domácnosti nežijí a 13 (9,8%) respondentek udalo, že nemá partnera. Tento graf bude ještě důležitý při

vyhodnocování otázky: „Jakým způsobem se Váš partner podílí na práci v domácnosti?“

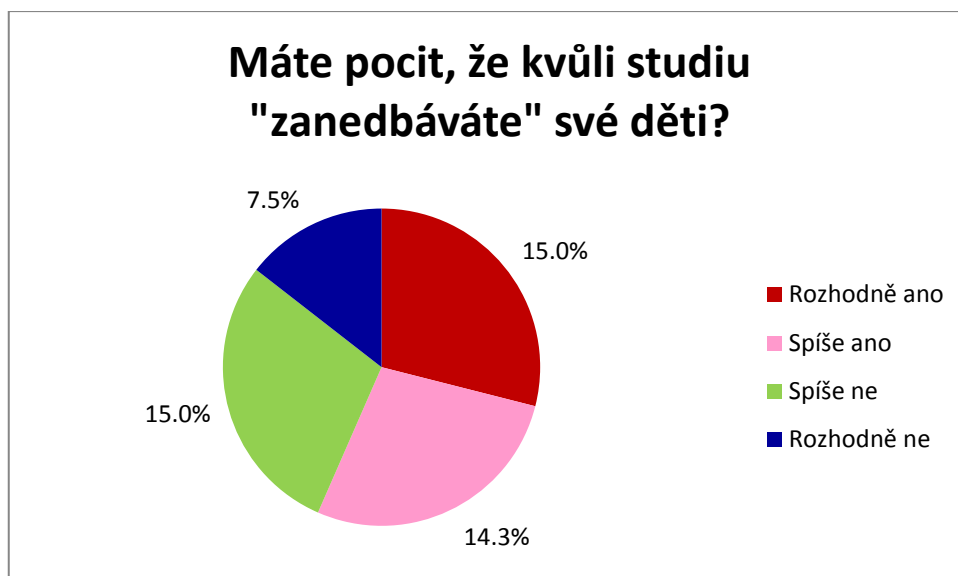
Graf č. 10: Spokojenost respondentek s vlastním plněním „role hospodyně“

Zdroj: autorka práce

Z tohoto grafu lze pozorovat, že pro 55 (41,4%) respondentek se jednoznačně přiklání k tvrzení, že studium je negativně ovlivňuje při zvládání domácích prací, 52 (39,1%) respondentek se vyjádřilo, že studium spíše považuje za překážku v plnění domácích prací, 18 (13,5%) respondentek se domnívá, že studium pro ně spíše není překážkou při zvládání domácích prací, 8 (6%) respondentek si je jistých, že je studium v žádném případě negativně neovlivňuje při věnování se domácím pracím.

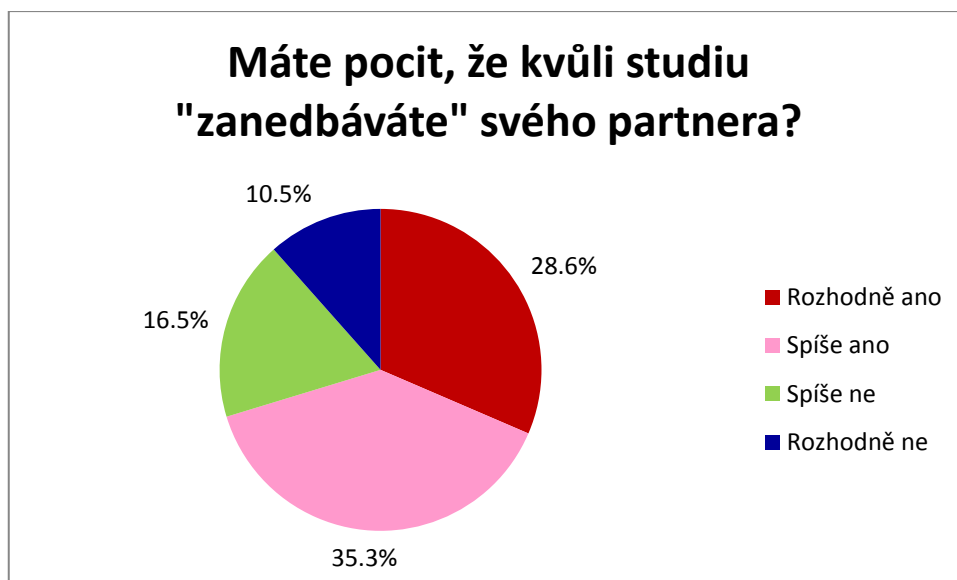
Graf č. 11: Spokojenost respondentek s vlastním plněním mateřské role

Zdroj: autorka práce

Zde 20 (15,0%) respondentek majících děti uvedlo, že studium rozhodně omezuje čas věnovaný dětem, 19 (14,3%) respondentek se přiklání k tvrzení, že kvůli studiu spíše mají méně času na své děti, 20 (15,0%) respondentek uvádí, že studium spíše neovlivňuje množství péče a času věnovaným dětem a 10 (7,5%) respondentek naprosto odmítá, že by studium mohlo nějakým způsobem bránit věnování se dětem.

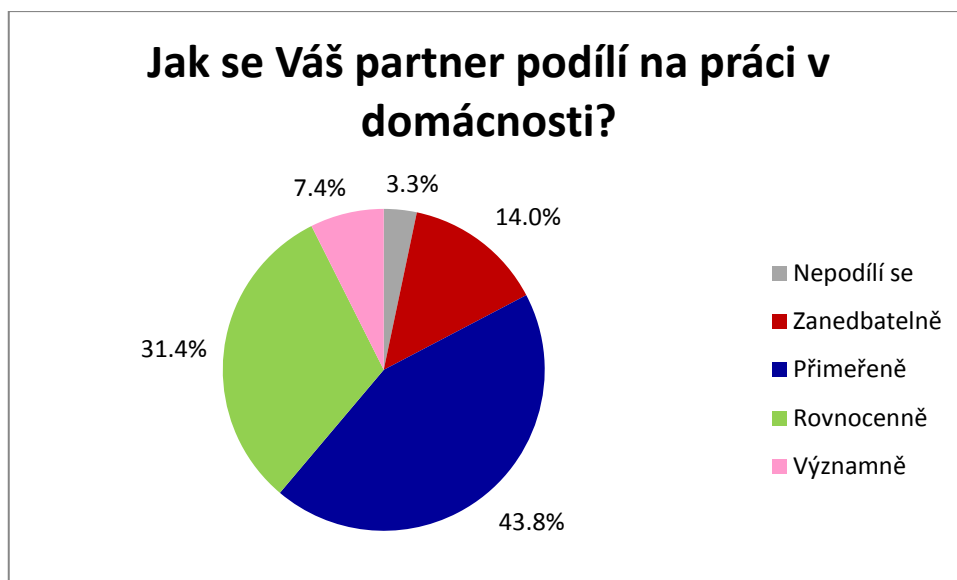
Graf č. 12: Spokojenost respondentek vlastním plněním partnerské role

Zdroj: autorka práce

38 (28,6%) respondentek přiznalo, že kvůli studiu svého partnera rozhodně nějakým způsobem „zanedbávají“, 47 (35,3%) respondentek uvedlo, že studium je při studiu spíše svého partnera opomíjejí, 22 (16,5%) respondentek se spíše svým parterům věnuje i během studia a 14 (10,5%) respondentek rozhodně nepřipouští, že by se kvůli studu věnovali svému partnerovi méně.

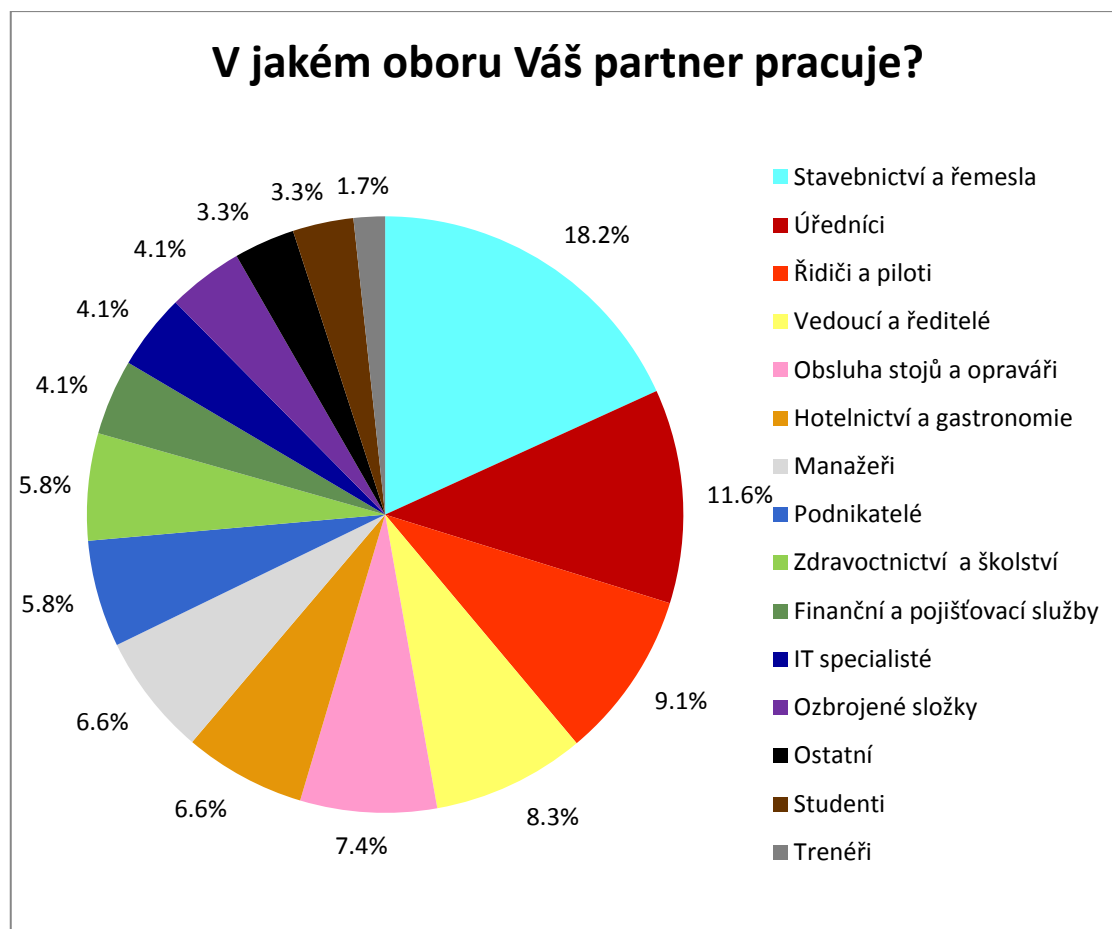
Graf č. 13: Podíl partnerovy pomoci v domácnosti

Zdroj: autorka práce

53 (43,8%) respondentek mající partnera považují práci svého partnera v domácnosti za přiměřenou, 38 (31,4%) respondentek má za to, že jejich partner se na práci v domácnosti podílí rovnocenně, 17 (14,0%) respondentek práci svého partnera/manžela ohodnotilo jako zanedbatelnou, 9 (7,4%) respondentek uvedlo, že se jejich partner zapojuje do domácích práci významně a 4 (3,3%) respondentky uvedly, že se jejich partner na chodu domácnosti nikterak nepodílí.

Graf č. 14: Profesní orientace partnerů respondentek

Zdroj: autorka práce

Mezi respondentkami se nachází nejvíce partnerky pracovníků ve stavebnictví a řemeslníků, celkem 22 (18,2%) respondentek, 14 (11,6%) respondentek jsou partnerkami úředníků, 11(8,3%) respondentek označilo svého partnera jako vedoucího nebo ředitele, 9 (7,4%) respondentek definovalo zaměstnání svého partnera mezi obsluhu strojů a opraváře, 8 (6,6%) respondentek uvedlo, že jejich partner pracuje v hotelnictví nebo gastronomii, 8 (6,6%) respondentek se nachází mezi partnerkami manažerů, 7 (5,8%) respondentek má doma podnikatele, dalších 7 (5,8%) respondentek má doma partnera z oboru zdravotnictví nebo školství, 5 (4,1%) respondentek má partnera vykonávající finanční a pojišťovací služby, 5 (4,1%) respondentek jsou partnerkami IT specialistů a 5 (4,1%) respondentek se může pochlubit partnerem, který patří do tzv. ozbrojených složek, 4 (3,3%) respondentky uvedly, že jejich partneři ještě studují, 4 (3,3%) respondentky uvedly různé povolání, kterým nevyhovovala ani jedna

z uvedených kategorií, jsou tedy pod kategorií ostatní“. Byli mezi nimi například: zahradní architekt, advokát a zvukař v loutkovém divadle. 2 (1,7%) respondentky označily svého partnera jako trenéra.

Tabulka č. 7: Podíl partnerovy pomoci v domácnosti dle profesní orientace

Povolání	nepodílí se	zanedbatelně	přiměřeně	rovnocenně	významně	celkem
Řemeslníci	0	7	9	3	3	22
Úředníci	1	1	6	5	1	14
Řidiči a piloti	0	1	6	4	0	11
Vedoucí a ředitelé	0	1	5	4	0	10
Obsluha strojů a opraváři	0	0	4	5	0	9
Hotelnictví a gastronomie	0	2	0	5	1	8
Manažeři	0	0	4	2	2	8
Zdravotnictví a školství	0	1	2	4	0	7
Podnikatelé	2	3	0	1	1	7
IT specialisté	0	1	4	0	0	5
Ozbrojené složky	0	0	4	1	0	5
Finanční a pojišťovací služby	1	0	2	2	0	5
Ostatní	0	0	2	1	1	4
Trenéři	0	0	0	2	0	2
Celkem	4	17	48	39	9	117

Zdroj: autorka práce

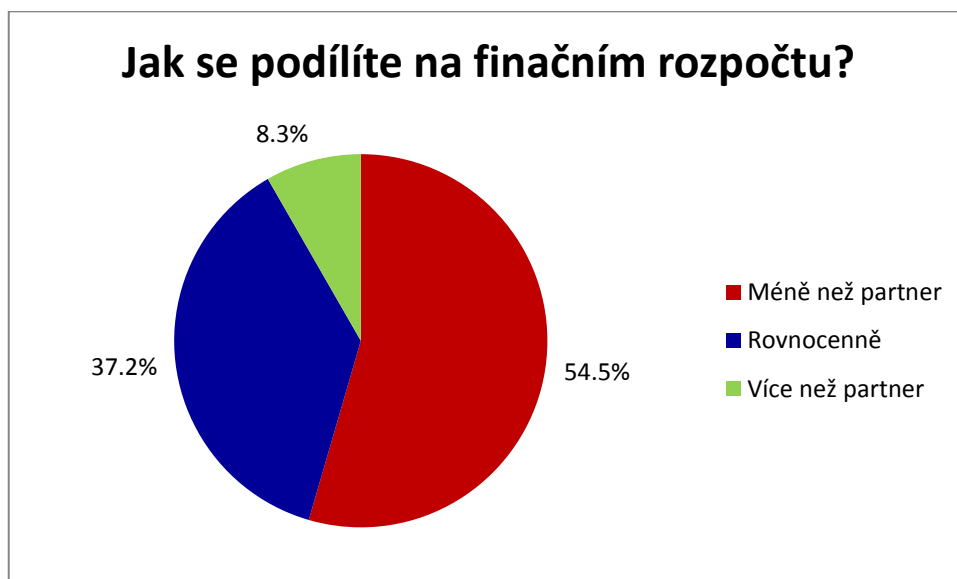
Pozn.: V tabulce chybí studenti (celkem 4), u kterých je předpoklad, že s respondentkami nežijí ve společné domácnosti.

Tabulka č. 8: Podíl partnerovy pomoci v domácnosti dle reprodukční strategie

Počet dětí	Nepodílí se	Zanedbatelně	Přiměřeně	Rovnocenně	Významně
1-2 děti	2	8	21	15	6
3 a více dětí	1	3	5	7	1

Zdroj: autorka práce

Graf č. 15: Podíl respondentek na financování domácnosti

Zdroj: autorka práce

66 (54,5%) respondentek přiznalo, že do rodinného rozpočtu přispívá méně než partner, 45 (37,2%) respondentek ohodnotilo svůj příspěvek do rodinného rozpočtu jako rovnocenný a 10 (8,3%) respondentek uvedlo, že jejich příspěvek do rodinného rozpočtu je větší než ten partnerův.

Tabulka č. 9: Podíl partnerů na finančním rozpočtu domácnosti dle vzdělání

	méně než	rovnocenně	více než
Středoškoláci s maturitou	5	19	20
Středoškoláci s vyučným listem	3	16	20
Vysokoškoláci	1	8	25
Absolventi základních škol	1	2	1
Celkem	10	45	66

Tabulka č. 10: Podíl partnerů na práci v domácnosti dle výšky fin. příspěvku

Jak se Váš partner podílí na finančním rozpočtu?	Jak se Váš partner podílí na práci v domácnosti				
	nepodílí se	zanedbatelně	přiměřeně	rovnocenně	významně
Více než já	1	9	27	23	7
Rovnocenně	3	5	21	11	3
Méně než já	1	3	4	2	1

Zdroj: autorka práce

Graf č. 16: Vzdělanostní struktura partnerů respondentek

Zdroj: autorka práce

44 (36,4%) respondentek uvedlo, že jejich partner má ukončené středoškolské vzdělání s maturitou, 39 (32,2%) respondentek uvedlo, že jejich partner má ukončené střední odborné učiliště s výučním listem, 34 (28,1%) respondentek uvedlo, že jejich partner má vystudovanou vysokou školu a 4 (3,3%) respondentky uvedly, že jejich partner má dokončenou pouze základní školu.

Tabulka č. 11: Podíl partnerovy pomoci v domácnosti dle vzdělání

	nepodílí se	zanedbatelně	přiměřeně	rovnocenně	významně
Středoškoláci s maturitou	2	5	21	11	5
Středoškoláci s vyučným listem	1	8	14	13	3
Vysokoškoláci	1	3	17	12	1
Absolventi základních škol	0	1	1	2	0
Celkem	4	17	53	38	9

Zdroj: autorka práce

Graf č. 17: Podíl partnerů respondentek na péči o děti

Zdroj: autorka práce

24 (34,8%) respondentek si uvedlo, že se jejich partner podílí na péči o děti přiměřeně, 19 (27,5%) respondentek si myslí, že se jejich partner zapojuje do péče o děti rovnocenně, 13 (18,8%) respondentek vnímá, že se jejich partner o děti stará významným způsobem, 10 (14,5%) respondentek přiznalo, že se jejich partner věnuje dětem zanedbatelně a 3 (4,3%) respondentky uvedly, že se jejich partner na péči o děti vůbec nepodílí.

Tabulka č. 12: Podíl partnerů na péči o děti dle reprodukční strategie

Počet dětí	Nepodílí se	Zanedbatelně	Přiměřeně	Rovnocenně	Významně
1-2 děti	2	7	18	17	8
3 a více dětí	1	3	5	3	5

Zdroj: autorka práce

Pozn.: Respondentky, které udaly, že se jejich partner nepodílí na péči o děti, nežijí se svými partnery ve společné domácnosti.

5.1 INTEPRETACE A DISKUSE VÝSLEDKŮ

Hypotéza č. 1 Ženy si vybírají hůře placené pracovní posty, což může ovlivňovat fakt, že vydělávají méně než jejich partneři.

Tato hypotéza byla potvrzena.

Nadpoloviční většina (55,4 %) žen ze 121 vydělává méně než jejich protějšky. A zároveň 54,1 % žen bylo z humanitního oboru (sociální práce či školství), které všeobecně považujeme za hůře placené. Toto zjištění má i svojí teoretickou oporu v kapitole „Diskriminace žen na pracovním trhu“, kde se píše: “To, že ženy vydělávají obecně méně, nemusí být nutně projev diskriminace žen na pracovním trhu, ale důsledkem horizontální segregace. Tzn., že si ženy zpravidla volí hůře placená zaměstnání.”

A v kapitole „Ženy učitelky“ se dále hovoří: „Bohužel nedílnou součástí feminizace povolání je mj. také ztráta společenské prestiže, nižší finanční ohodnocení, pokles profesních standardů a pracovních nároků, což zpětně zase zhoršuje pracovní podmínky.“

Oproti tomu mezi muži je nejčastěji zastoupená skupina pracovníků ve stavebnictví a řemeslníků, a také skupina mužů se středoškolským vzděláním s maturitou, což znamená, nižším nebo rovnocenným dokončeným vzděláním, přesto muži vydělávají méně než jejich partnerky jen velmi zřídka. Z kapitoly „Profesní orientace žen“ víme, že

„stavebnictví zůstává doménou mužů a zdravotnictví spolu se sociálními službami zase žen.“

Z téže kapitoly také víme, že „volba povolání je důsledkem individuálních, sociálních a kulturních (společenských) vlivů. Což, potvrzuje i graf, který prezentuje, z jakých důvodů se ženy, které někdy přemýšlely o studiu mužského oboru nakonec rozhodly pro ženské povolání. Povolání lze rozlišovat na mužská a ženská vlivem genderových stereotypů. Mezi tyto důvody patří individuální vlivy: preference humanitní oborů, nízké sebevědomí, matematika..., dále sociální vlivy: čas a finance, těhotenství, založení rodiny... a kulturní (společenské důvody vlivy): nábor – pouze pro muže, studium mezi chlapci...

Hypotéza č. 2 Ženy nebývají zastoupeny na vedoucích pozicích tak často jako muži.

Tato hypotéza byla vyvrácena.

Výzkumné šetření ukázalo, že v 68, 4 % případech mají respondentky vedoucí – ženu. Ať se jednalo o humanitní obor (sféra sociální práce/školství) či o jiný. Tady se tedy empirická část rozchází s teoretickou částí, kde se v kapitole „Diskriminace žen na pracovním trhu píše, že ženy často naráží na bariéru, tzv. skleněného stropu. Což, jak už víme, znamená, že muži jsou povyšováni na úkor často schopnějších žen.

Ženy tedy mohou být velmi úspěšné, jak v humanitních oborech, tak v jiných. Pokud tedy předpokládáme, že úspěch se rovná vedoucí pozice, protože z provedeného výzkumného šetření samozřejmě nelze určit, zda by muži na stejném vedoucím postu vydělávali více než ženy. Muži totiž často vydělávají více i co se stejných pozic týče. Například v kapitole „Diskriminace žen na pracovním trhu se uvádí: „Pokud už jsou ženy ale povýšeny a vykonávají pozici manažerky, jejich hodinová mzda, je opět v rámci EU o 23 % nižší, než je tomu u mužů.“

Otázkou tedy je, zda ženy nemohou být zastoupeny v rámci výzkumného vzorku na vedoucích pozicích častěji právě proto, že se jedná často o hůře placené obory, do kterých muži nevstupují a zaměstnavatelé je pravděpodobně ani nevyhledávají, protože vědí, že by muži požadovali lepší platové ohodnocení než ženy. Ale jak se píše v kapitole „Ženy – učitelky“: „Samozřejmě nelze jednoznačně určit, zda ztráta

společenské prestiže a pokles finančních prostředků je důsledkem feminizace či důvodem, proč se muži do učitelství nehnou.“

Hypotéza č. 3 Mezi vysokoškolačkami se nachází statisticky velká skupina žen, které odkládají založení rodiny.

Tato hypotéza byla potvrzena.

Za prvé můžeme vidět, že mezi vysokoškolačkami je 64 bezdětných žen (48,1%) a pokud ještě nahlédneme do doplňující tabulky, zjistíme že 58 bezdětných žen je v kategorii 19-29 let. To by znamenalo že ženy – vysokoškolačky zakládají rodinu až po 30. roce života. Což odpovídá i zmínce, v kapitole „Ženy – vědkyně“, kdy tyto ženy získají doktorát až ve 30. roce věku, tudíž se matkami zpravidla dříve nestávají.

A hypotézu si můžeme potvrdit další tabulkou, kde zjistíme, že mezi vysokoškolačkami je pouze 10 % žen na mateřské nebo rodičovské dovolené ve věkové kategorii 19-29 let, 60 % žen ve věkové kategorii 30-40 let a dokonce 30 % žen ve věkové kategorii 41-50 let, které jsou na mateřské nebo rodičovské dovolené. Toto zjištění odpovídá i tvrzení z kapitoly „Žena mezi mateřstvím a trhem“, kde se píše, že: „Od roku 1989 se věk prvorodiček zvýšil nejvíce právě u žen s univerzitním typem vzdělání.“

Výrazně šetření ohledně dětí a zakládání rodiny nepoznamenalo ani ženy bez partnera, kterých bylo pouze 12 ze 133členného vzorku, i když 10 z nich bylo právě z věkové kategorie 19-29.

Co se naopak ukázalo jako možný faktor ovlivňující založení rodiny, byla kromě rodiny, finanční situace páru. Například se ukázalo, že všechny respondentky v „bezdětné“ kategorii – 19-29 let, jejichž partner má střední školu s maturitou a do rodinného rozpočtu přispívá rovným dílem, nemají žádné děti. Navíc, pokud budeme předpokládat, že tyto respondentky pracují právě ve školství nebo sociální oblasti, vytváří to předpoklad, že ony, ani jejich partneři nevydělávají nijak závratné sumy. Je tedy možné, že tyto mladé páry nemají pocit sociálních jistot. A teoretická část to jenom dokládá svým výrokem, kde „studie poukazují, že celoevropský trend oddalování

mateřství, může být způsoben také rostoucí nejistotou na trhu práce a v poslední době také na hypotečním trhu.“

Což samozřejmě výška vzdělání partnerů může ještě umocňovat. A i když se tento předpoklad objevil i v teoretické části v kapitole „Žena mezi mateřství a trhem, přímo potvrzen nebyl.

Hypotéza č. 4 Muži upřednostňují tradiční rozdělení rolí, což souvisí, vzděláním a ekonomickou aktivitou a počtem dětí.

Tato hypotéza byla vyvrácena.

Přestože se potvrdilo, že muži upřednostňují tradiční rozdělení rolí, pouze 38,9 % mužů upřednostňuje moderní rozdělení, tzn., že se například na domácích pracích podílí rovným dílem nebo dokonce významně, nijak to nesouvisí se vzděláním, ekonomickou aktivitou páru či počtem dětí v rodině. Ukázalo se, že při jednotlivém vyhodnocení a grafickém znázornění těchto proměnných, vznikla pokaždé Gaussova křivka.

„Gaussova křivka – má tvar jakéhosi zvonu a dává do souvislosti určitý jev s četností jeho výskytu. Například – v grafickém znázornění inteligence jisté populace se na vodorovnou osu vynáší inteligenční kvocient a na svislou osu jeho četnost v procentech. Gaussova křivka pak může být různě vysoká, různě plochá, různě strmá a může být i nesymetrická, tedy nakloněná na některou stranu. U naprosté většiny jevů a procesů pak platí, že četnost extrémních hodnot, ať už malých nebo velkých je minimální a největší četnosti kumulují kolem jakéhosi středu – průměru.“ (miroslav-zelenka.cz, online, cit. 2018-02-20)

Nepotvrdil se tedy výzkum Českého sociologického ústavu z roku 2005 který je uveden v teoretické části v kapitole „Ženy mezi domácností a trhem“, a podle nějž rozdělení rolí v rámci partnerství, kromě profese, ovlivňuje několik dalších faktorů, jako například věk, počet dětí a ekonomická aktivita páru. Samozřejmě, že ale výzkum ČSÚ měl odlišný charakter: *„Dotazníkové výběrové šetření realizované formou standardizovaných interview proběhlo v posledním čtvrtletí roku 2005*

v Sociologickém ústavu AV ČR a zahrnovalo 5510 respondentů ve věku 25–54 let (2778 mužů, 2732 žen). Výběr respondentů byl kvótní a předepsané kvóty týkající se vzdělání, pohlaví, věku, velikosti bydliště a NUTS2 byly splněny. “ (Dudová 2007, s. 33)

5.2 ZÁVĚRY VÝZKUMU

Zhodnocení dotazníků nám obraz průměrné respondentky studující vysokou školu dálkovou formou:

- a) pracuje v humanitním oboru,
- b) nikdy neuvažovala o studiu oboru, který je spíše typický pro muže,
- c) její nadřazeným je žena,
- d) je bezdětná,
- e) spadá do věkové kategorie 19-29 let,
- f) má partnera, se kterým žije ve společné domácnosti,
- g) rozhodně kvůli studiu zanedbává domácnost,
- h) a spíše kvůli studiu zanedbává partnera,
- i) její partner se při práci v domácnosti angažuje přiměřeně,
- j) jejím partnerem je pracovník ve stavebnictví nebo jiný řemeslník,
- k) přesto vydělává méně než její partner,
- l) její partner má nanejvýš dokončené středoškolské vzdělání s maturitou.

ZÁVĚR

Tématem bakalářské práce byla žena mezi tradicí a trhem. Předem stanovený cíl lze považovat za splněný.

Na začátku práce bylo popsáno, jakým vývojem prošlo dívčí vzdělávání nejen u nás, ale i ve světě. Dále v rámci bakalářské práce bylo vymezeno místo, které žena zaujímá na trhu práce, a definovány faktory ovlivňující její profesní orientaci. V neposlední řadě bylo vysvětleno několik pojmů z problematiky diskriminace žen na pracovním trhu a uveden konkrétní příklad diskriminačního chování na pracovišti. Poprvé zde byl také zmíněn pojem „tradiční role“.

Diskriminace žen byla i tématem další samostatné kapitoly, tentokrát ale z pohledu partnerky a matky. Tato kapitola byla tvořena zejména reinterpetací výzkumu Českého statistického úřadu z roku 2005 a obohacena o další statistické údaje.

Nedílnou součástí práce byl také malý historický exkurz do světa úspěšných žen, který byl vždy zakončen krátkým srovnáním s dnešní situací.

V rámci teoretické části bylo zjištěno, že ač se na poli sociální i vzdělanostní politiky událo mnoho změn, ženy stále nemají tak úplně jednoduchou pozici při sladování rodinného a pracovního života. A „moderní“ rozdělení rolí se netýká zdaleka všech.

Druhá část bakalářské práce byla tvořena prezentací a analýzou dotazníkového šetření, které ukazuje, jaký je život žen – vysokoškoláček (studujících vysokou školu) dnes. I zde bylo potvrzeno, že domácnost a péče o děti zůstává na ženách, byť pracujících a studujících. Samozřejmě ale záleží, zda omezujeme práci v domácnosti pouze na úklid a vaření, či do ní zahrnujeme i opravy v domácnosti, automobilu nebo placení účtů a sním spjatou administrativu. Zároveň se ukázalo, že mezi vysokoškolačkami se vyskytuje velké procento bezdětných. Možné důvody těchto i jiných jevů jsou blíže popsány v kapitole: „Interpretace a diskuze výsledků“.

Ve výzkumu jsme se zaměřily na ženy, které studují dálkovou formou, to samo o sobě nebylo v dřívějších dobách daleko tak rozšířené jako dnes, a je tak zřejmé, že nejen

ženy mají dnes obrovskou výhodu. Jak jsem se zmínila v teoretické části, dnes je rozdělení rolí v domácnosti předmětem dialogu a ženy se mohou zdánlivě daleko svobodněji rozhodovat o svém životě.

Na jednu stranu dnes zdaleka není pravidlem, že by ženy – učitelky žily osamělým životem. Ale na druhou stranu, pokud mají děti (i pokud nemají), ekonomická stránka věci jim to ani neumožňuje. A možná i to je důvod, proč ženy pomalu, ale jistě převládají na českých vysokých školách. „Zůstat s dítětem na všechno sama“ může být pro ženu velkým strašákem. Bohužel vyšší vzdělání, a dokonce ani stejné pracovní místo ženám nezaručí stejné platové ohodnocení jako mužům.

Je tedy na místě diskutovat o dalších možnostech zrovnoprávnění žen a mužů na trhu práce. Ruku v ruce by tady měla jít jak sociální, tak vzdělanostní politika státu. Prvním krokem je samozřejmě zahrnout téma „gender“ do školních osnov a vychovat tak generaci, která mezi ženami a muži na trhu práce nebude dělat rozdíly, dalším krokem pak neznevýhodňovat ženy po mateřské dovolené při vstupu na trh práce, ale poskytnout jim dostatek alternativ co se týče institucionalizované péče o děti, ale také forem pracovních úvazků.

Co se týká dalšího rozšíření práce, by bylo samozřejmě vhodné zaměřit se i na další skupiny žen, ale také výzkum rozšířit i o muže, a získané výsledky vzájemně porovnat.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

DRTINA, František. *Dívčí školství u nás a jinde*. Praha: nákladem Jednoty učitelek, 1905. Knihovna učitelek, sv. 1.

DUDOVÁ, Radka. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN isbn978-80-7330-119-4.

HAVLÍK, Radomír. *Aktuální problémy společnosti z pohledu sociologie*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2016. ISBN 978-80-7452-121-8.

LENDEROVÁ, Milena, Tomáš JIRÁNEK a Marie MACKOVÁ. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1683-4.

SLAVÍČKOVÁ, Pavla, ed. *Ženy-podnikatelky v minulosti a současnosti*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. ISBN 978-80-7422-508-6.

SMETÁČKOVÁ, Irena. *Příručka pro genderově citlivé výchovné poradenství*. Praha: Otevřená společnost, 2007. ISBN 978-80-87110-00-3.

SMETÁČKOVÁ, Irena a Klára VLKOVÁ. *Gender ve škole: příručka pro vyučující předmětů občanská výchova, občanská nauka a základy společenských věd na základních a středních školách*. Praha: Otevřená společnost, 2005. ISBN 80-903331-2-5.

TOMEŠ, Josef, ed. *Ženy ve spektru civilizací: (k proměnám postavení žen ve vývoji lidské společnosti)*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7419-009-4.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla a Jiří MARTÍNEK. *Cesty k samostatnosti: portréty žen v éře modernizace*. Praha: Historický ústav, 2010. ISBN 978-80-7286-164-4.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

.....

Seznam použitých internetových zdrojů

Aktualne.cz: vzdělání žena mužů (online). (cit. 2017-12-01). Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/rozdil-y-mez-vydelky-muzu-a-zen-jsou-v-cesku-druhe-nejvyssi/r~3715f254eed111e6984a002590604f2e/>

Aktualne.cz: ženy v politice: (online). (cit. 2017-01-07). Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zen-je-v-politice-malo-mysli-si-cesi-kvoty-ale-nechteji/r~517410dcd2f311e4875c002590604f2e/>

Aktualne.cz: konkurenceschopnost žen-vědkyň (online). (cit. 2017-12-28). Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/vedkyne-jsou-schopne-konkurovat-muzskym-kolegum-jen-do-chvil/r~a9628592eae411e78d510cc47ab5f122/?redirected=1519508116>

Český statistický úřad.cz: rozvodovost (online). (cit. 2017-12-19). Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/47411902/1300691603.pdf/8a565466-a60e-4011-bdda-f3df6e929645?version=1.1>

Demografie.info.cz: plodnost žen v ČR (online). (cit. 2017-12-19). Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=53

Lidovky.cz: dobrovolná bezdětnost (online). (cit. 2017-12.19). Dostupné z: https://relax.lidovky.cz/dobrovolne-bezdetnych-pribyva-boji-se-mlada-generace-zodpovednosti-nebo-je-sobecka-a-sebestredna-iz6-/zajimavosti.aspx?c=A160827_192005_ln-zajimavosti_ele

Padesatprocent.cz: první česká poslankyně (online). (cit. 2017-01-07). Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/prvni-ceska-poslanykne-bozena-vikova-kuneticka>

Padesatprocent.cz: ženy ve vládě a senátu ČR (online). (cit. 2017-12-30). Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice>

Padesatprocent.cz: Dana Běrová (online). (cit. 2018-01-07) Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/zeny-v-ceskych-vladach-dana-berova>

Miroslav-zelenka.cz: Gaussova křivka (online). (cit 2018-02-20) Dostupné z:
<https://www.miroslav-zelenka.cz/cz/a---z/g>

SEZNAM ZKRATEK

- ČSSD - Česká strana sociálně demokratická
- KDUČSL - Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
- KSČM - Komunistická strana Čech a Moravy

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam grafů

Graf 1: Respondentky.....	36
Graf 2: Profesní orientace respondentek.....	39
Graf 3: Preference „mužských oborů“	40
Graf 4: Vymezení mužských oborů.....	41
Graf 5: Překážky pro studium „mužských oborů“	42
Graf 6: Genderová struktura vedoucích pracovníků.....	43
Graf 7: „Reprodukční strategie“ respondentek.....	44
Graf 8: Věková struktura respondentek.....	45
Graf 9: Struktura domácností.....	46
Graf 10: Spokojenost respondentek s vlastním plněním „role hospodyně“	47
Graf 11: Spokojenost respondentek s vlastním plněním mateřské role.....	48
Graf 12: Spokojenost respondentek s vlastním plněním partnerské role.....	49
Graf 13: Podíl partnerovy pomoci v domácnosti.....	50
Graf 14: Profesní orientace partnerů respondentek.....	51
Graf 15: Podíl respondentek na financování domácnosti.....	53
Graf 16: Vzdělanostní struktura partnerů respondentek.....	54
Graf 17: Podíl partnerovy pomoci na péči o děti.....	55

Seznam tabulek

Tabulka 1: Porovnání sčítání z lidu z let 1991, 2001 a 2011.....	13
Tabulka 2: „Kolik stojí práce v domácnosti?“.....	24
Tabulka 3: Průměrný měsíční plat učitele základních, středních a vysokých škol...	26
Tabulka 4: Genderová struktura vedoucích pracovníků dle pracovních oblastí.....	44
Tabulka 5: Reprodukční strategie respondentek dle věkové struktury.....	46
Tabulka 6: „Single“ respondentky dle věkové struktury.....	47
Tabulka 7: Podíl partnerovy pomoci v domácnosti dle profesní orientace.....	53
Tabulka 8: Podíl partnerovy pomoci v domácnosti dle reprodukční strategie.....	53
Tabulka 9: Podíl partnerů na financování domácnosti dle vzdělání...	54
Tabulka 10: Podíl partnerovy pomoci v domácnosti dle výšky fin. příspěvku.....	55
Tabulka 11: Podíl partnerovy pomoci v domácnosti dle vzdělání.....	56
Tabulka 12: Podíl partnerovy pomoci na péči o děti dle reprodukční strategie.....	57

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník.....I

Příloha B - Tabulka.....II

Příloha A - Dotazník

- 1) Jakou univerzitu studujete?
.....
- 2) Proč jste se rozhodla pro dálkové studium?
a) kvůli vzdálenosti b) kvůli zaměstnání c) kvůli dětem (jsem na MD/RD)
- 3) V jakém oboru v současnosti pracujete?
.....
- 4) Je Váš nadřízený muž či žena?
a) žena b) muž
- 5) Přemýšlela jste, kdykoliv v průběhu života, o studiu oboru, který není tak typický pro ženy?
a) ano b) ne
- 6) Jaký obor to byl?
.....
- 7) Pokud ano, co Vás nakonec od studia odradilo?
.....
- 8) Žijete s partnerem ve společné domácnosti?
a) ano b) ne
- 9) Jaké nejvyšší dokončené vzdělání Váš partner má?
a) základní b) středoškolské s výučním listem
b) středoškolské s maturitou c) vysokoškolské
- 10) Jakou profesi Váš partner vykonává?
.....
- 11) Jak se podílíte na finančním rozpočtu?
a) méně než partner b) více než partner c) rovnocenně
- 12) Máte pocit, že kvůli studiu „zanedbáváte“ své svého partnera?
a) rozhodně ano b) spíše ano c) spíše ne d) rozhodně ne
- 13) Jak se Váš partner podílí na práci v domácnosti?
a) významně b) rovnocenně c) přiměřeně d) zanedbatelně e) nepodílí se
- 14) Máte pocit, že kvůli studiu „zanedbáváte“ domácnost?
a) rozhodně ano b) spíše ano c) spíše ne d) rozhodně ne
- 15) Kolik máte dětí?
a) 1–2 b) 3 a více c) žádné
- 16) Jak se Váš partner podílí na péči o děti?
a) významně b) rovnocenně c) přiměřeně d) zanedbatelně e) nepodílí se
- 17) Máte pocit, že kvůli studiu „zanedbáváte“ své děti?
a) rozhodně ano b) spíše ano c) spíše ne d) rozhodně ne
- 18) Kolik Vám je let?
a) 19–29 b) 30–40 c) 41–50 d) 50+

Příloha B – Tabulka

Hodnocení povolání		dívky	chlapci	celkem
řízení nákladního auta	spíše mužské povolání	73.7%	78.0%	75.8%
	stejně vhodné povolání	25.9%	21.0%	23.5%
	spíše ženské povolání	0.4%	1.0%	0.7%
vyučování malých dětí	spíše mužské povolání	4.0%	4.2%	4.1%
	stejně vhodné povolání	14.6%	12.4%	13.5%
	spíše ženské povolání	81.3%	83.4%	82.4%
provádění lékařských operací	spíše mužské povolání	30.6%	36.5%	33.5%
	stejně vhodné povolání	67.8%	61.5%	64.7%
	spíše ženské povolání	1.6%	2.0%	1.8%
vedení podniku	spíše mužské povolání	36.0%	48.4%	42.2%
	stejně vhodné povolání	62.1%	50.1%	56.1%
	spíše ženské povolání	1.9%	1.4%	1.7%
kosmetika, kadeřnictví	spíše mužské povolání	3.9%	4.5%	4.2%
	stejně vhodné povolání	14.5%	13.7%	14.1%
	spíše ženské povolání	81.6%	81.8%	81.7%
podávání v obchodu s potravinami	spíše mužské povolání	14.4%	11.0%	12.7%
	stejně vhodné povolání	41.2%	38.5%	39.9%
	spíše ženské povolání	44.4%	50.5%	47.4%
zastupování občanů/ek v parlamentu	spíše mužské povolání	36.9%	39.9%	38.4%
	stejně vhodné povolání	60.4%	57.8%	59.1%
	spíše ženské povolání	2.7%	2.3%	2.5%
hornictví	spíše mužské povolání	74.4%	78.2%	76.3%
	stejně vhodné povolání	24.1%	19.1%	21.6%
	spíše ženské povolání	1.4%	2.7%	2.1%
vyučování na VŠ	spíše mužské povolání	22.4%	25.6%	24.0%
	stejně vhodné povolání	73.9%	68.1%	71.0%
	spíše ženské povolání	3.7%	6.4%	5.0%
programování	spíše mužské povolání	53.0%	61.2%	57.1%
	stejně vhodné povolání	45.5%	37.4%	41.4%
	spíše ženské povolání	1.6%	1.4%	1.5%

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Šárka Žohová

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Žena mezi tradicí a trhem

Rok: 2018

Počet stran textu bez příloh: 55

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 9

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 6

Vedoucí práce: doc. PhDr. Radomír Havlík, CSc.